

ΝΙΚΟΛΑΟΣ - ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΠΟΥΣΟΥΛΑΣ, Θεσσαλονίκη

ΕΚΣΤΑΣΗ, ΜΥΗΣΗ ΚΑΙ ΥΠΕΡΤΑΤΗ ΕΠΟΠΤΕΙΑ ΣΤΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

ΜΕΡΟΣ Β'*

ΤΟΚΟΣ ΕΝ ΚΑΛΩ (Συμπόσιον 206a-207a)

Με τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξη τοῦ Μύθου-Λόγου τοῦ ἀποκαλυπτικοῦ τῆς Διοτίμας ὁλοένα καὶ περισσότερο διευρύνεται ἡ συνείδηση, γιὰ νὰ ἀγκαλιάσῃ ὅλο κι εὐρύτερους καὶ ἱλιγγιώδεις χώρους Ὑπαρκτοῦ, Πραγματικότητος, Ἀλήθειας : ὁ Ἔρως δὲν εἶναι ἀπλῶς καὶ μόνον ἔρως τοῦ Καλοῦ - Ἀγαθοῦ ἀλλὰ τῆς κατοχῆς αὐτοῦ γιὰ πάντα. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰσάγεται — γιὰ δεύτερη⁶⁷ κι ὀριστική φορά — τὸ ἑπακρα πολῦτιμο στοιχεῖο τοῦ αἰεί, τοῦ Αἰώνιου...

«Δεδομένου, λοιπόν, ὅτι ὁ ἔρως στρέφεται πάντοτε πρὸς αὐτὸ» (πρὸς τὴν παντοτινὴ δηλαδή κατοχὴ τοῦ Ἀγαθοῦ - Καλοῦ) «κατὰ ποῖον τρόπον καὶ με ποίαν ἐνέργειαν πρέπει νὰ τὸ ἐπιδιώκουν ἐκεῖνοι, τῶν ὁποίων ἡ προσπάθεια καὶ ἡ ἐπιμονὴ θὰ ἠδύνατο ν' ἀποκληθῇ Ἔρως; Τί νὰ εἶναι τὸ ἔργον αὐτό; Ἐμπορεῖς νὰ μοῦ ἀπαντήσης;».

«Μὰ δὲν θὰ ἤμην τότε, Διοτίμα», εἶπα, «θαυμαστῆς τῆς σοφίας σου, οὔτε θὰ ἐφοιτοῦσα κοντά σου, διὰ νὰ λάβω μαθήματα εἰς αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ κεφάλαιον». «Θὰ σοῦ εἰπῶ τότε ἐγώ», εἶπεν. «Εἶναι λοιπόν τοῦτο γέννησις ἐντὸς τοῦ ωραίου (τόκος ἐν καλῷ καὶ σωματικῇ καὶ ψυχικῇ). «Μάντεως δύνამις», ἀπάντησα, «χρειάζεται. Τί νὰ σημαίνουν τὰ λόγια σου, δὲν ἐννοῶ».

«Θὰ ἐκφραστῶ λοιπόν», εἶπε, «καθαρώτερα. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, Σωκράτη», ἐξακολούθησεν, «ἐγκυμονοῦν καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν. Ὅταν δὲ φθάσουν εἰς ὠρισμένην ἡλικίαν, ἡ φύσις μας τότε αἰσθάνεται τὴν ἐπιθυμίαν νὰ γεννήσῃ. Τοκετὸς ὁμῶς ἐντὸς τοῦ ἀσχήμου δὲν εἶναι δυνατός· μόνον ἐντὸς τοῦ ωραίου. Διότι καὶ ἔνωσις ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς τοκετὸς εἶναι (τόκος ἐστίν). Τὸ φαινόμενον δὲ αὐτὸ εἶναι θεῖον,

* Τὸ Α' μέρος δημοσιεύθηκε στὸν προηγούμενο τόμο 4 (1974) τῆς «Φιλοσοφίας», σελ. 180-210. Ὅπως σημειώθηκε ἐκεῖ, χρησιμοποιοῦμε στὴ μελέτη μας τὴ μετάφραση τοῦ Συμποσίου ἀπὸ τὸν Ι. Συκουτρῆ, «Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη» Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 1949².

67. Ὅπως παρατηρεῖ ὁ Συκουτρῆς (σελ. 154, ὑπόσημ. 3), «τὸ χρονικὸν στοιχεῖον ἐτόνισεν ἤδη καὶ προηγουμένως (200a). Ἐπανερχεται ὁμῶς ἐδῶ εἰς αὐτό, διὰ νὰ προχωρήσῃ κατόπιν εἰς τὴν ἐννοίαν τῆς ἀθανασίας. Καὶ αὕτῃ ἐπομένως ἡ διαλεκτικὴ ἀνάπτυξις συντελεῖται κατ' ἀναβαθμούς».

καὶ εἶναι τοῦτο στοιχεῖον ἀθάνατον μέσα εἰς τὴν ζωϊκὴν μας φύσιν, ποὺ εἶναι θνητὴ, ἢ κυοφορία καὶ ἡ γέννησις» (*καὶ τοῦτο ἐν θνητῷ ὄντι τῷ ζῳῷ ἀθάνατον ἔνεστιν, ἡ κύησις καὶ ἡ γέννησις*). Ἄλλ' αὐτὰ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συντελεσθοῦν ἐντὸς τοῦ ἀναρμόστου, καὶ εἶν' ἀνάρμοστος ἡ ἀσχημία πρὸς κάθε τι θεῖκόν· μόνον ἡ ὠραιότης εὐρίσκεται ἐν ἀρμονίᾳ πρὸς αὐτὸ (*ἀνάρμοστος δ' ἐστὶ τὸ αἰσχροὺς παντὶ τῷ θεῖῳ, τὸ δὲ καλὸν ἀρμόττον*). Ὡς Μοῖρα λοιπὸν καὶ Εἰλείθυια ἐπιστατεῖ εἰς τὴν γένεσιν ἡ Καλλονή. Διὰ τοῦτο, ὁσάκις ἐκεῖνο ποὺ κυοφορεῖ πλησιάζει κάτι ὠραῖον, ἱλαρύνεται τότε καὶ γίνεται ἀπὸ ἀγαλλίαςιν διαχυτικόν (*ἰλεῶν τε γίγνεται καὶ εὐφραυνόμενον διαχεῖται*) καὶ γεννᾷ καὶ γονιμοποιεῖ (*καὶ τίκτει τε καὶ γεννᾷ*). Ὅσάκις τοῦναντίον πλησιάζει κάτι ἀσχημον, σκυθρωπὸν καὶ στενοχωρημένον ζαρώνει καὶ ἀπομακρύνεται καὶ σφίγγεται καὶ δὲν γεννᾷ, ἀλλὰ κρατεῖ τὸν γόνον του καὶ ὑποφέρει πολὺ⁶⁸. Ἐντεῦθεν προέρχεται ὁ ἐναγώνιος ἐκεῖνος πόθος πρὸς τὴν ὠραιότητα, ποὺ ἀναπτύσσεται εἰς τὸν κυοφοροῦντα καὶ κατεχόμενον ὑπὸ πλησμονῆς ὀργασμοῦ· ἀπολυτρώνει ἀπὸ πόνους σφορδοὺς ἐκεῖνον ποὺ τὴν ἀποκτήσῃ⁶⁹.

Καὶ ἰδοὺ μιὰ νέα στροφή-καμπὴ ἀναπάντεχη, μιὰ νέα ἀλήθεια πρὸς τὴν ἀλήθεια :

«Ἄλλωστε δὲν στρέφεται πρὸς τὸ ὠραῖον», εἶπεν, «ὁ ἔρω, ὅπως σὺ πιστεύεις. Σωκράτη». «Ἄλλὰ πρὸς τί;» «Πρὸς τὴν γέννησιν καὶ τὸν τοκετὸν ἐντὸς τοῦ ὠραίου», «Ἔστω», εἶπα ἐγώ. «Πολὺ καλῶ», λέγει, «ἀλλὰ διατὶ πρὸς τὴν γέννησιν; Διότι ἡ γέννησις εἶναι κάτι αἰωνίως ἀναπαραγόμενον καὶ ἀθάνατον, ὅσον ἐνδέχεται εἰς θνητὸν πλᾶσμα (*ὅτι αἰεγενὲς ἔστι καὶ ἀθάνατον ὡς θνητῷ ἡ γέννησις*). Ἀθανασίαν δὲ (αὐτὸ συνάγεται ἀπὸ ὅσα διεπιστώσαμεν ἀπὸ κοινοῦ) ὀφείλει ταυτοχρόνως μὲ τ' ἀγαθὸν νὰ ποθῇ ὁ ἔρω, ἐφ' ὅσον στρέφεται πρὸς τὴν παντοτινὴν τοῦ ἀγαθοῦ κατοχήν. Κατ' ἀνάγκην λοιπὸν, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς αὐτῆς, ἡ ἀθανασία ἐπίσης εἶναι τοῦ ἔρωτος ἀντικείμενον».

Ἔχει κανεῖς τὴν ἐντύπωση ὅτι ἀπὸ τὸ μαινόμενο στόμα τῆς πλατωνικῆς αὐτῆς Σίβυλλας, ποὺ λέγεται Διοτίμα, προφέρονται, μ' ἐπιταχυνόμενο διαρκῶς ρυθμό, σὰν ἄφθαρτα λόγια - ὑπεργεγονότα, τὰ ὕψιστα μυστικὰ τῆς Ὑπαρξῆς. Μᾶς περιγράφουν μὲ τρόπο ἀλησιμόνητο τὴν ψυχικὴ ἔξαρση αὐτοῦ ποὺ ἀντίκρουσε, ποὺ ἄγγισε τὴν Ὁμορφιά. Ἡ ψυχικὴ αὐτὴ ἔξαρση εἶναι συνώνυμη τῆς μεγάλης δημιουργικῆς θελήσεως καὶ χαρᾶς. Στὴ θέα τοῦ Κάλλους, τῆς παντοδύναμης Μορφῆς, ἡ ψυχὴ πλημμυρίζει ἀπὸ ἔρωτα (*ἔρωτος ἐνεπλήσθη*). Καὶ καθὼς ὁ Ἔρω, εἶναι δημιουργός, ἡ ἐρωτευμένη ψυχὴ καθίσταται δημιουργικὴ: δημιουργεῖ μορφές (κατὰ βάθος, δημιουργία δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο ἀπὸ δημιουργία μορφῶν⁷⁰).

68. 206d : *ὅταν δὲ αἰσχροῦ, σκυθρωπὸν τε καὶ λυπούμενον συσπειρᾶται καὶ ἀποτρέπεται καὶ ἀνείλλεται καὶ οὐ γεννᾷ, ἀλλ' ἴσχον τὸ κύημα χαλεπῶς φέρει*. Αὐτὴ εἶναι, μὲ μιὰ φράση, ἡ ἀντι-αισθητικὴ τοῦ Πλάτωνος : περιγραφή τῆς ἐπενέργειας τοῦ ἀσχημου κι ἀνάρμοστου πάνω στὴν ψυχὴ.

69. 206d-e : *ὅθεν δὴ τῷ κυοῦντί τε καὶ ἤδη σπαργῶντι πολλὴ ἡ πτοίησις γέγονε περὶ τὸ καλὸν διὰ τὸ μεγάλης ὠδίνος ἀπολύειν τὸν ἔχοντα*, Φαῖδρος 251e : *ἰδοῦσα δὲ καὶ ἐποχετευσάμενη ἡμερον, ἔλυσεν μὲν τὰ τότε συμπεφραγμένα· ἀναπνοὴν δὲ λαβοῦσα, κέντρων τε καὶ ὠδίνων ἔληξεν, ἡδονὴν δ' αὖ ταύτην γλυκυτάτην ἐν τῷ παρόντι καρποῦται*.

70. Πράγματι, δημιουργία δὲν εἶναι παρὰ ἡ δημιουργία μορφῶν, ἐφ' ὅσον ἡ μορφὴ

Ἔχομε νὰ κάνωμε μὲ τὴν ἐξῆς σειρὰ :

Κάλλος (ἢ Αἰωνιότης) → Ἔρως → Δημιουργία⁷¹.

Ἀλλὰ ὅσο περισσότερο δημιουργοῦμε, τόσο καὶ βαθύτερα εἰσχωροῦμε στὴν Ἀθανασία, στὴν Αἰωνιότητα. Ἐπομένως ἡ παραπάνω σειρὰ δὲν εἶναι πλήρης. Θὰ ἔπρεπε νὰ γράψωμε :

Κάλλος (ἢ Αἰωνιότης) → Ἔρως → Δημιουργία → Ἀθανασία (ἢ Αἰωνιότης)

Ἡ δεύτερη αὐτὴ σειρὰ ἀρχίζει καὶ τελειώνει μὲ τὴν Αἰωνιότητα.

Ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ θὰ τὰ διαπιστώσωμε τεκμηριωμένα ἀπὸ τὴ Διοτίμα ἀργότερα. Πρὸς τὸ παρὸν ἄς περιορισθοῦμε στὴν περιγραφή τῆς ἐπενέργειας τοῦ ἄσχημου καὶ τοῦ ωραίου πάνω στὴν ψυχὴ : Κάθε φορὰ ποὺ ἡ ψυχὴ ἔρχεται σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸ «αἰσχρόν», λυπᾶται καὶ μαραίνεται καὶ συσπειρωμένη φθίνει· καὶ κάθε ἄλλο εἶναι τότε παρὰ εὐφορη καὶ δημιουργική. Κάθε φορὰ ἀντιθέτως ποὺ βρίσκεται στὴ θεὰ μπροστὰ τοῦ παντοδύναμου Καλοῦ, υφίσταται μία ἀπόλυτη αὐξηση καὶ ρώμη, ὅλη ἁρμονία κι εὐφροσύνη.

Χαρακτηριστικώτατοι εἶναι οἱ ὅροι, μὲ τοὺς ὁποίους ἡ Διοτίμα περιγράφει τὶς δύο διαμετρικὰ ἀντίθετες αὐτὲς καταστάσεις τῆς ψυχῆς :

Ἐπίδραση τοῦ Καλοῦ

ἰλεων (206d)

εὐφραινόμενον (206d)

διαχεῖται (206d)

ἀπολύειν (206e)

Ἐπίδραση τοῦ Αἰσχροῦ

σκυθρωπὸν (206d)

λυπούμενον (206d)

συσπειρᾶται, ἀποτρέπεται (206d)

ἀνείλλεται, ἰσχυον (206d).

Στὴν πρώτη περίπτωση ἔχομε νὰ κάνωμε μὲ μιὰ παντελῆ ἀνοιξή τῆς ψυχῆς, ποὺ ἀσυγκράτητη τείνει πρὸς τὴ δημιουργία. Ἐνῶ στὴν δευτέρα, μὲ μιὰ στεριότητα συνώνυμη μὲ τὴ συμφόρηση τὴν πιὸ καταστρεπτική. Μὰ μπορούσαμε λοιπὸν νὰ ποῦμε ὅτι τὸ Ἀγαθὸν-Καλὸν (τοῦ ὁποίου ὁ Ἔρως εἶναι ἔρως ἐς αἰεί), χάρις στὴν ὑπερβατικὴ του δύναμη κι ἰσχύ, δίνει στὸ νοητὸ μεῖγμα (τοῦ Ταῦτοῦ καὶ τοῦ Θατέρου), ποὺ εἶναι ἡ ψυχὴ, ὅλη τὴ δυναμικότητα καὶ δημιουργικὴ του κίνησις⁷².

εἶναι ὑπαρξη καὶ ἡ ἀμορφία ἀνυπαρξία. Καὶ καθὼς ὁ Ἔρως—στὸ ὑψιστὸ σημεῖο τῆς ὑπόστασής του, ὅταν ἔχη ταυτισθῇ πιά μὲ τὸν Πόρο—εἶναι τὸ συνώνυμο, ὅπως εἶπαμε, τοῦ Νοῦ ἢ τῆς Νόησης (ποὺ εἶναι ἡ *ἔσις*—ἔφεσις τοῦ νοῦ, οἱ μορφές ποὺ προσπορίζει ἡ ἀληθινὴ δημιουργία εἶναι μορφές ἀέναα ν έ ε ς).

71. Βλ. «Τάδε ἔφη Ζαρατούστρας» «Οἱ Ἑπτὰ Σφραγίδες ἦ: τὸ Τραγοῦδι τοῦ Ναὶ καὶ τοῦ Ἀμήν»: «Ἄν ἦρθε ποτὲ σὲ μένα μιὰ πνοὴ ἀπὸ τῆς δημιουργίας τὴν πνοή» . . . «ἂν γέλασα ποτὲ μὲ τὸ γέλιο τῆς δημιουργικῆς ἀστραπῆς» . . . ἔτσι ἀνακράζει ὁ ἐραστής τῆς Αἰωνιότητος, ὁ Ζαρατούστρας («Γιατὶ σ' ἀγαπῶ, ὦ Αἰωνιότης!», σελ. 307).

72. Καὶ ὄχι μόνο ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀνθρώπινη, ἀλλὰ καὶ τὴν κοσμικὴ ψυχὴ, ποὺ

Θὰ λέγαμε, σὲ κατακλείδα, ὅτι τὸ Κάλλος — ὡς πύρινη ὑπερνόηση — ἀποδεικνύεται μιᾶς ἄφραστης δημιουργικότητος πηγὴ. Μπροστά του τὸ εἶναι μας εἶναι σὰν νὰ ὑφίσταται ἕναν εὐεργετικὸ βομβαρδισμό ἀπὸ μόρια ποσοτικὰ ἀπειροελάχιστα, ὀξύτατα ὅμως καὶ διατρητικώτατα, ποὺ μᾶς καθιστοῦνε δημιουργοὺς ἀπ' ἄκρου σ' ἄκρο. Μόρια, ὡς βέλη ἀκάθεκτα, ποὺ ὁρμοῦν συγχρόνως μὲ τὸν Ἑρωτα, τὸν γιὸ τοῦ θείου Πόρου, καὶ διαπερνοῦν ὅλους τοὺς πόρους μας, ἀπολυτρώνοντάς μας ἀπὸ τὰ λίπη καὶ τὰ ἐμφράγματα, ἀπὸ τὰ παντοειδῆ προσκόμματα-κωλύματα, ποὺ εἶναι ὀλέθριοι συντελεστὲς στειρότητος. Ἀποβαίνουν ἔτσι συντελεστικὰ μηνύματα — αἷτια τῆς πιὸ μακάριας Εὐπορίας - Εὐφορίας. Κάθε στοιχεῖο ἀρνητικὸ διαλύεται μπρὸς στὴν ἀκαταμάχητη καὶ θεία ἰσχὺ τους. Γι' αὐτὸ κι αὐτὸς ποὺ δέχεται τῆς Καλλονῆς τὴν ὀπτασία, *ρωσθεῖς*, ἀνυπολόγιστα *αὐξηθεῖς* ἀπὸ τὴν ἀπορροή, ἀνυποψίαστα καθίσταται δημιουργός, πανέτοιμος γιὰ τὰ ἐπιτεύγματα τὰ πλέον τολμηρὰ κι ἐξαίσια.

Οἱ πόροι ὅλοι τοῦ νοῦ σου ἀνοίγονται — ὀλόκληρος καθίστασαι ἕνα ἄνοιγμα : — ὁ ἀνοιχτῆς - ἀνοίγων... Δεχόμενος τὸ Κάλλος — τὰ διαπεραστικὰ καὶ καυτερὰ τοῦ Ἑρωτος-Κάλλους βέλη! — παύεις πιά νὰ περιφέρεις πλαδαρὴ ὑπαρξή, ἀποκτώντας τότε πύρινη ψυχὴ κι ὑπόσταση καὶ νόηση, ποὺ μεταφυσικὰ καὶ θεῖα ἐξύμνησε ὁ Ἡράκλειτος... Μὲς στὸν ξαναβιωμένο ὁργανισμό σου τότε ἀρχίζει ξαφνικὰ μιὰ *vita nuova* : ἡ κυκλοφοριακὴ εὐπορία σου τείνει πρὸς τὸ ζενίθ. Οἱ κύκλοι τῆς ψυχῆς σου δὲν βρίσκουν πιά κανένα κώλυμα στὴν κίνησή τους. Ἡ εὐφορία, ἡ ταυτόσημη μὲ τὴ δικαιοσύνη κι ἁρμονία, συμπίπτει τότε καὶ ταυτίζεται μὲ τὸ *διαῖον* καὶ *κάον* τοῦ Κρατύλου, ὡς τόνος μαγικὸς εἰσβάλλει σ' ὅλες τὶς περιοχὲς τοῦ πνεύματός σου. Ἀριστη κυκλοφορία τοῦ ψυχοπνευματικοῦ σου αἵματος

εἶναι ἡ αἰτία ὅλων τῶν φαινομένων τῆς φύσης. Ὅπως μᾶς λέει, πράγματι, τὸ δέκατο βιβλίο τῶν *Νόμων*, 896 e-897 a-b : *ἄγει μὲν δὴ ψυχὴ πάντα τὰ κατ' οὐρανὸν καὶ γῆν καὶ θάλατταν ταῖς αὐτῆς κινήσεσιν, αἷς ὀνόματα ἐστὶ βούλεσθαι, σκοπεῖσθαι, ἐπιμελεῖσθαι, βούλεύεσθαι, δοξάζειν ὀρθῶς, ἐφρευσμένως, χαίρουσαν, λυπουμενὴν, θαρροῦσαν, φοβουμενὴν, μισοῦσαν, στέργουσαν, καὶ πάσαις ὅσαι τούτων ξυγγενεῖς ἢ πρωτοουργοὶ κινήσεις τὰς δευτεροεργοὺς αὐτὰ παραλαμβάνουσαι κινήσεις σωμάτων ἄγουσι πάντα εἰς αὐξήσιν καὶ φθίσιν καὶ διάκρισιν καὶ σύγκρισιν καὶ τούτοις ἐπομένας θερμότητος, ψύξεις, βαρύτητας, κονφότητος, σκληρὸν καὶ μαλακόν, λευκὸν καὶ μέλαν, αὐστηρὸν καὶ γλυκὺ, καὶ πᾶσιν οἷς ψυχὴ χρωμένη, νοῦν μὲν προσλαβοῦσα αἰεὶ θεῖον ὀρθῶς θέτουσα, ὀρθὰ καὶ εὐδαίμονα παιδαγωγεῖ πάντα, ἀνοία δὲ ξυγγενομένη πάντα αὐτὰναντία τούτοις ἀπεργάζεται. Τὸ κείμενο αὐτὸ τῶν *Νόμων*, μᾶς ὑποβάλλει ὅτι ὅσο ἡ ψυχὴ ἔχει σύμμαχό της τὸν Νοῦ (τὸν Πόρο-Νοῦ, μὲ τὸν ὁποῖο, στὰ ἔπαρκα τῆς ποριμότητός του, ταυτίζεται ὁ Ἑρως), ὁ αἰσθητικὸς κόσμος ποὺ δημιουργεῖ βρίσκεται σὲ μιὰ κατάσταση εὐφροσύνης κι ἁρμονικῆς εὐπορίας-εὐφορίας. Κάθε φορὰ ὅμως ποὺ συμβαίνει τὸ ἀντίθετο, ἀντὶ γιὰ δημιουργία, ἔχομε χάος.*

(τοῦ αἵματος-πνεύματος, ὅπως ἐκφράζεται ὁ Nietzsche), ποὺ τρέφει θαυματουργικὰ τὸ ὑπαρξιακό σου πλήρωμα, αὐξάνοντάς το, καθιστώντας το ἀπὸ ἀπλὸ δημιούργημα δημιουργὸ ἱκανὸ νὰ δρέψῃ τὴν Ἀθανασία.

ΑΘΑΝΑΣΙΑΣ ΠΟΘΟΣ (Συμπόσιον 207a-208a):

«Αὐτὰ γενικῶς μοῦ ἀνέπτυσσε, κάθε φοράν ποὺ ἔκαμνε λόγον περὶ τῶν προβλημάτων τοῦ ἔρωτος⁷³, κάποτε δὲ μοῦ ἀπηύθυνε τὸ ἐρώτημα: «Ποία φαντάζεσαι, Σωκράτη, εἶναι ἡ αἰτία τοῦ ἔρωτος τούτου καὶ τοῦ πόθου⁷⁴; Δέν ἔχεις προσέξει λοιπὸν τὸν ζωηρὸν ἐρεθισμόν εἰς τὸν ὁποῖον ὑποπίπτουν ὅλα τὰ ζῷα, ὅταν τὰ καταλάβῃ ἡ ἐπιθυμία νὰ γεννήσουν, καὶ τὰ χερσαῖα καὶ τὰ πετεινά, πῶς ἀρρωσταίνουν ὅλα καὶ κατέχονται ἀπὸ τὸν πόθον, πρῶτον μὲν τῆς συνουσίας⁷⁵, ἔπειτα τῆς ἀνατροφῆς τοῦ γεννηθέντος⁷⁶; Πῶς εἶναι ἀποφασισμένα, πρὸς ὑπεράσπισιν τούτων, καὶ πόλεμον νὰ διεξάγουν καὶ τὰ ἀσθενέστερα ἀκόμη πρὸς τὰ δυνατώτερα, καὶ εἰς τὸν θάνατον νὰ βαδίσουν ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ τῆς πείνης τὰ βάσανα νὰ ὑποστοῦν αὐτά, διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν εἰς ἐκεῖνα τὴν τροφήν, καὶ τὸ καθετὶ νὰ πράξουν; Καλά», εἶπεν, «οἱ ἄνθρωποι θὰ ἤμποροῦσε νὰ ὑποθέσῃ κανεὶς ὅτι τὸ κάμνουν ἀπὸ ὑπολογισμόν (λογισμόν). Ἀλλὰ τὰ ζῷα; Ποῖος εἶναι ὁ λόγος τῆς τοιαύτης ἐρωτικῆς τῶν συγκινήσεως»;

«Καὶ ἐγὼ ἐτόνιζα καὶ πάλιν ὅτι δέν ἐγνώριζα». Ἐκείνη τότε εἶπε: «Ἐχεις λοιπὸν τὴν ιδέαν πῶς θὰ γίνῃς ποτὲ ἔμπειρος εἰς τὰ ζητήματα τοῦ ἔρωτος ἐφ' ὅσον δέν ἐννοεῖς αὐτά;» «Μὰ σοῦ τὸ εἶπα, Διοτίμα, καὶ πρὸ ὀλίγου· αὐτὸς ἀκριβῶς εἶναι ὁ λόγος ποὺ ἤλθα πρὸς σέ⁷⁷, ἐπειδὴ ἐκατάλαβα πῶς χρειάζομαι διδασκαλίαν. Λέγε μου λοιπὸν καὶ τούτου τοῦ φαινομένου τὴν ἐξήγησιν καὶ τῶν λοιπῶν σχετιζομένων μὲ τὸν ἔρωτα».

«Λοιπὸν», εἶπε, «ἐφ' ὅσον ἡ πεποίθησίς σου εἶναι ὅτι ἀντικείμενον φυσικὸν τοῦ ἔρωτος εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πολλάκις ἀπὸ κοινοῦ διαπιστώσαμεν, δέν πρέπει νὰ ἐκπλήττεσαι. Διότι καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν, ὅπως καὶ ἐκεῖ⁷⁸, διὰ τὸν ἴδιον λόγον ἐπιδιώκει ἡ φύσις ἡ θνητὴ, καθ' ὅσον εἶναι δυνατόν, νὰ εἶναι αἰωνία καὶ ἀθάνατος. Δυνατὸν δὲ τῆς εἶναι κατὰ τοῦτον μόνον τὸν τρόπον, διὰ τῆς ἀναπαραγωγῆς (τῇ γενέσει), ὅτι ἀφήνει πάντοτε εἰς τοῦ παλαιοῦ τὴν θέσιν ἓνα νέον παρόμοιον (ἕτερον νέον ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ)».

73. Αὐτὸ μᾶς κάνει νὰ ὑποθέσωμε ὅτι δέν εἶναι ἡ πρώτη φορά ποὺ ὁ Σωκράτης συνάντησε στὴν ἑκστασή του ὅπως πρὸ λίγης ὥρας, (μπρὸς στὴν αἴθουσα τοῦ Συμποσίου) τὴ Διοτίμα. Τὴν εἶχε συναντήσει κι ἄλλες φορές τὴ Δαίμονά του — σ' ἄλλες, προηγούμενες ἐκστάσεις.

74. Τοῦ πόθου τῆς παντοτινῆς κατοχῆς τοῦ Ἀγαθοῦ-Καλοῦ — μὲ ἄλλα λόγια τοῦ ἔρωτα τῆς Ἀθανασίας.

75. 207b: *περὶ τὸ ξυμμιγῆναι ἀλλήλοις*. Ὁ ὅρος μᾶς τὸ δείχνει μ' ἐνάργεια ὅτι πρόκειται γιὰ σύμμιξη καὶ κράση, χάρη στὸν ἔρωτα.

76. 207b: *περὶ τὴν τροφήν τοῦ γενομένου*. Ἐπειδὴ δέν ἀρκεῖ μόνο νὰ δημιουργήσῃ κανεὶς, ὑπὸ σπερματικὴ ἀποκλειστικὰ μορφή — μὲ τρόπο δηλαδὴ διονυσιακό. Θὰ πρέπει ἐν συνεχείᾳ ν' ἀναπτύξῃ ἀρμονικά, ἀπολλώνια, τὸ σπερματικὸ στοιχεῖο ποὺ δημιούργησε: νὰ τὸ θρέψῃ μὲ ὅλο τὸ αἷμα τῆς καρδιᾶς του γιὰ νὰ τὸ στερεώσῃ καὶ νὰ τὸ αὐξήσῃ μὲς στὸ Γίγνεσθαι...

77. Ποὺ κατῆλθα, μὲ ἄλλα λόγια, μέσα στὴν Ἑκσταση.

78. Στὴν περίπτωση δηλαδὴ τῶν ἀνθρώπων (206e ἐπ.).

«Ἄλλωστε καὶ εἰς ὅ,τι ὀνομάζομεν ἐνότητα ἀτομικῆς ζωῆς καὶ ὑπάρξεως ἐκάστου ἐμψύχου ὄντος — π.χ. ἓνας ἄνθρωπος ἀπὸ τῆς παιδικῆς τοῦ ἡλικίας μέχρις οὗτου γίνῃ γέρον, θεωρεῖται πῶς εἶναι ὁ ἴδιος· οὐχ' ἦττον αὐτός, μολονότι δὲν ἔχει ποτὲ τὰ ἴδια συστατικά εἰς τὸν ὀργανισμόν του, ἐν τούτοις λέγομεν πῶς εἶναι ὁ ἴδιος, ἐνῶ διαρκῶς ἀνανεώνεται (*νέος ἀεὶ γιγνόμενος*) καὶ ἀποβαλλει μερικά, εἰς τὰς τρίχας, τὴν σάρκα, τὰ ὀστά, τὸ αἷμα, εἰς ὁλόκληρον γενικῶς τὸ σῶμα. Καὶ ὅχι μόνον εἰς τὸ σῶμα· ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ψυχὴν, οἱ τρόποι, τὰ ἦθη, αἱ ἀντιλήψεις, αἱ ἐπιθυμίαι, αἱ ἡδοναί, αἱ λυπαι, οἱ φόβοι, τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν παραμένει ἀναλλοίωτον εἰς κάθε ἄτομον, ἀλλὰ γεννῶνται μὲν ἄλλα, ἄλλα δὲ χάνονται (τὰ μὲν γίγνεται, τὰ δὲ ἀπόλλυται). Πολὺ δὲ περισσότερον παράδοξον εἶναι ἀκόμη ὅτι καὶ αἱ γνώσεις, ὅχι μόνον ἄλλαι μᾶς ἔρχονται καὶ ἄλλαι μᾶς ἀφίηθαι, καὶ ποτὲ δὲν εἴμεθα οἱ ἴδιοι οὔτε ὡς πρὸς τὰς γνώσεις, ἀλλὰ καὶ μία καὶ μόνη γνώσις ἔχει τὴν ἰδίαν τύχην. Διότι αὐτὸ πού ὀνομάζομεν μελέτην, γίνεται μὲ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ἡ γνώσις ἐξαφανίζεται· ἄλλωστε ἡ λησμοσύνη εἶν' ἐξαφανισμὸς γνώσεως (*λήθη γὰρ ἐπιστήμης ἔξοδος*), ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου ἡ μελέτη, εἰσάγουσα νέαν παράστασιν ἀντὶ τῆς ἀποχωρούσης, διατηρεῖ τὴν γνώσιν (*σώζει τὴν ἐπιστήμην*), ὥστε νὰ φαίνεται πῶς παραμένει ἡ ἴδια. Πράγματι μ' αὐτὸ μόνον τὸ μέσον διατηρεῖται κάθε θνητὴ ὑπαρξίς⁷⁹ (τούτῳ γὰρ τῷ τρόπῳ πᾶν τὸ θνητὸν σώζεται), ὅχι μὲ τὸ νὰ παραμένῃ αἰωνίως ἀναλλοίωτος καθ' ὅλα, ὅπως τὸ θεῖον, ἀλλὰ μὲ τὸ ν' ἀφίηθαι, διὰ κάθε τι πού φεύγει καὶ παλαιώνει, ἓνα ἄλλο νέον εἰς τὴν θέσιν του, ὁμοιον ὅπως αὐτὸ (*οὐ τῷ παντάπασιν τὸ αὐτὸ ἀεὶ εἶναι ὥσπερ τὸ θεῖον, ἀλλὰ τῷ τὸ ἀπὸν καὶ παλαιούμενον ἕτερον νέον ἐγκαταλείπειν οἷον αὐτὸ ἦν*). «Μ' αὐτὸ τὸ τέχνασμα⁸⁰ (ταύτῃ τῇ μηχανῇ)», εἶπε, «Σωκράτη, ἔχει μέρος εἰς τὴν ἀθανασίαν ἡ θνητὴ ὑπαρξίς, καὶ ὡς πρὸς τὸ σῶμα καὶ ὡς πρὸς τ' ἄλλα· ἡ ἀθάνατος πάλιν μὲ ἄλλο. Μὴ σοῦ φαίνεται λοιπὸν παράξενον ὅτι κάθε ὑπαρξίς ἐμφύτως ἀποδίδει εἰς τὸ ἀποβλάστημά της· χάριν τῆς ἀθανασίας συνοδεύει τὰ ὄντα ὅλα ὁ ζῆλος καὶ ὁ ἔρως. (*ἀθανασίας γὰρ χάριν παντὶ αὕτη ἡ σπουδὴ καὶ ὁ ἔρως ἔπεται*)».

Ἀκόμη σπουδαιότερο εἶναι τὸ χωρίο αὐτό : μᾶς λέει ὅτι ὅλα τὰ ὑπαρκτὰ ἔμβια — πού εἶναι ὅλα ἐρωτευμένα κι ἐπομένως ὅλα δημιουργικά —, ἐκεῖνο πού ἐπιθυμοῦν ὑπὲρ πᾶν ἄλλο, ὡς ὄντα καταδικασμένα μιὰ μέρα νὰ πεθάνουν, εἶναι ἀκριβῶς αὐτὸ πού ἡ φύσις τοῦ ἡ θνητὴ στερεῖται· ἡ ἀθανασία. Γιὰ τοῦτο δημιουργοῦν, γιὰ νὰ τὴν ἀποκτήσουν (στὰ μέτρα καὶ

79. Βλ. Ἀριστοτέλης, *Περὶ ψυχῆς* 415a 26 ἐπ. : *φυσικώτατον γὰρ τῶν ἔργων τοῖς ζῴσιν, ὅσα τέλεια καὶ μὴ πηρώματα, ... τὸ ποιῆσαι ἕτερον οἷον αὐτό, ζῶον μὲν ζῶον, φυτὸν δὲ φυτόν, ἵνα τοῦ ἀεὶ καὶ τοῦ θεοῦ μετέχωσιν ἢ δύνανται· πάντα γὰρ ἐκείνου ὁρέγεται καὶ ἐκείνου ἕνεκα πράττει ὅσα πράττει κατὰ φύσιν... ἐπεὶ οὖν κοινωνεῖν ἀδυνατεῖ τοῦ ἀεὶ καὶ τοῦ θεοῦ τῇ συνεχείᾳ, διὰ τὸ μηδὲν ἐνδέχεσθαι τῶν φθαρτῶν ταῦτο καὶ ἐν ἀριθμῷ διαμένειν, ἢ δύναται μετέχειν ἕκαστον, κοινωνεῖ ταύτῃ, τὸ μὲν μᾶλλον, τὸ δ' ἦττον· καὶ διαμένει οὐκ αὐτό, ἀλλ' οἷον αὐτό, ἀριθμῷ μὲν οὐχ ἓν, εἶδει δ' ἓν.*

80. Αὐτὸ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα τεχνάσματα, ἡ μεγαλύτερη ἴσως μηχανὴ τοῦ πόριμου γιοῦ τοῦ Πόρου: χάρις στὴ Νόηση (πού εἶναι νέου ἔσις), ὁ Ἔρως — πού στὸ κορύφωμα τῆς ὑπαρξίς του, ὡς εἶδαμε, ταυτίζεται, συμπίπτει μὲ τὸν Πόρο — ἀποδεικνύεται ὁ ἀποτελεσματικώτερος «*φαρμακεὺς*» — πολέμιος τοῦ γήρατος: ἀντικαθιστώντας κάθε τι πού πάληωσε, πού γέρασε, μὲ κάτι νέο.

σταθμὰ τοῦ δυνατοῦ). Ἀλλὰ δημιουργία σημαίνει δημιουργία κάτι ν έ ο υ: ἀφήνοντας στὴ θέση τοῦ παλαιοῦ κάτι τὸ νέο, διαιωνίζεται ἡ θνητὴ φύση τῶν δημιουργημάτων.

Γιὰ νὰ μπορέσουν ὅμως τὰ φθαρτὰ αὐτὰ δημιουργήματα νὰ σταθοῦν τὰ ἴδια στὴν ὑπαρξη, θὰ πρέπει ν' ἀναδημιουργοῦνται συνεχῶς. Ἐπειδὴ στὴ συνήθη κατάσταση τὸ εἶναι μας, ποὺ ἀποδεικνύεται μιὰ σύνθεση ἀντιθέτων (τὸ σῶμα μας συντίθεται ἀπὸ τὶς ἀντινομικὲς ὀντότητες καὶ δυνάμεις τοῦ ὑγροῦ καὶ τοῦ ξηροῦ, τοῦ ψυχροῦ καὶ τοῦ θερμοῦ, ἐνῶ ἡ ψυχὴ μας ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν κράση τοῦ Ταυτοῦ καὶ τοῦ Θατέρου), τείνει κάθε στιγμή πρὸς τὸ γήρας, πρὸς τὴ φθορά, πρὸς τὸν θάνατο. Τὸ μόνο ἀντίδοτο ἐναντίον αὐτῆς τῆς ἀέναης καὶ ταχύτατης τάσης πρὸς διάλυση εἶναι ἡ ἀ ν α ν έ ω σ η⁸¹. Γιὰ νὰ μὴ γεράση, λόγου χάρη, καὶ φθαρῇ τὸ σωματικὸ μας μείγμα, πρέπει τὰ κύτταρά του νὰ ἀνανεώνωνται κάθε στιγμή, χάρη στὴν ἀνανέωση τοῦ αἵματος, ποὺ ἐπιτελεῖται πάλι μὲ τὴν ἀνανέωση τοῦ ὀξυγόνου, μέσον τῆς ἀναπνοῆς. Τὸ ἴδιο καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὸ ψυχοπνευματικὸ μας κράμα: τείνει κι αὐτό, μὲ τρομερὴ ταχύτητα, κάθε στιγμή νὰ παληώσῃ, νὰ γεράσῃ, νὰ φθαρῇ: τὸ συναίσθημα, φέρ' εἰπεῖν, τῆς ἀνίας ἀντιστοιχεῖ ἀναμφισβήτητα σὲ μιὰ κατάσταση γήρατος καὶ φθορᾶς γιὰ τὴν ψυχὴ μας. Πόσες φορὲς δὲν αἰσθανόμαστε τὸ πνεῦμα μας σὲ μαρασμό, διαλελυμένο, σὰν νεκρό; Ὅπως καὶ τὸ σῶμα μας, ἔτσι καὶ τὸ πνευματικὸ μας ὄν πρέπει ν' ἀνανεώνεται διαρκῶς: τρεφόμενο μὲ τὴν προσήκουσα τροφή, πού, ὅπως τὸ δείχνουν μ' ἐνάργεια τὸ *Συμπόσιο* καὶ ὁ *Φαῖδρος*, ἔχει ὡς πηγὴ τὴ θέαση καὶ βίωση τοῦ Ὡραίου. Ἀπερίφραστα τὸ *Συμπόσιο* μᾶς μιλά γιὰ τὴ θεία τροφή ποὺ ἀποτελεῖ, γιὰ τὸ πνεῦμα, τὸ ὄραμα καὶ βίωμα τοῦ Καλοῦ.

Καὶ ὅσο γιὰ τὸν *Φαῖδρο*, ὁ διάλογος αὐτὸς μᾶς δείχνει ὅτι κάθε φορὰ ποὺ ἡ ψυχὴ θεᾶται τὴν Ὁμορφιὰ ἓνα σωτήριο τὴν διαπερνάει ρῖγος. Ὁλόκληρο τὸ πτέρωμά της τὸ ὧς τότε μαραμένο καὶ ἀτροφικὸ, καθὼς δέχεται τώρα τοῦ *γάλλους τὴν ἀπορροίην*, δηλαδή τὴ μαγικὴ ἀκτινοβολία, τὸν σωτήριο βομβαρδισμό τῶν μορίων (τῶν διεισδυτικώτατων μυστηριωδῶν ἀκτίνων), ποὺ ἐκπέμπει κάθε σχῆμα καὶ μορφή τῆς Καλλονῆς, γεμίζει ἀπὸ ἀνυποψίαστη ἰσχύ. Οἱ ὧς τότε φραγμένοι πόροι τῆς ψυχῆς μας ἀνοίγουν, ἐπειδὴ ἡ θερμὴ τῆς ἀκτινοβολίας εἶναι τέτοια ποὺ ὅλα τὰ λίπη, τὰ ἐμφράγματα, τὰ κωλύματα γρήγορα διαλύονται κι ἐξαφανίζονται, ἐπιτρέπον-

81. Κάθε ἄλλο παρὰ στατικὴ εἶναι ἡ Ὑπαρξη: τὰ ὄντα τὰ μεικτά, γιὰ νὰ κρατηθοῦν σ' αὐτήν, ἀέναα δὲν μεταμορφώνονται καὶ πᾶνε; Κάθε ἔμβιο ὑπαρκτὸ μιὰ ἀέναη δὲν εἶναι ἀ ν α ν έ ω σ η κυττάρων; Τὸ ἴδιο ἀκριβῶς καὶ στὴν περίπτωση τοῦ γίνεσθαι, τῆς δημιουργίας: κατ' ἐξοχὴν δημιουργὸς δὲν εἶναι ὁ Ἑρως-Πόρος-Νοῦς; Κι ἡ Νόηση—ἡ ὀντότητα ἡ ὑπέρτατα δημιουργικὴ—ἐτυμολογικὰ δὲν συνεπάγεται ἔσιν, δηλαδή ἔφεση κι ἄρρητη ζέση, ὑπερπυράκτωση, πηγὴ διονυσιακῆ τῆς σύστασης ἐνὸς στοιχείου ν έ ο υ;

τας τὴν πιὸ συντελεστική κυκλοφορία-κυοφορία μέσα στὸν πνευματικὸ ὀργανισμό μας. Κάθε ψυχοπνευματικὴ ἀρτηριοσκλήρωση, ὅπως εἶδαμε, ἐξαιλείφεται, καὶ ἡ ψυχὴ μας ἀπὸ γερασμένη καὶ ἀνήμερη ποὺ ἦταν ὥς τότε ξαναγίνεται καὶ πάλι νέα καὶ δυνατὴ. Τότε τὸ κυκλοφοριακὸ τῆς σύστημα λειτουργεῖ ἐξαίρετα, τὸ πνευματικὸ τῆς αἷμα, ἀ ν α ν ε ω μ έ ν ο κ ά θ ε σ τ ι γ μ ή, τὴν τρέφει καὶ τὴν ἀναζωογονεῖ. Μπρὸς στὴ μακάρια θεά, κάτω ἀπὸ τὸ παντοδύναμο βλέμμα τῆς Καλλονῆς, τὸ διάπυρα ἐρωτευμένο πνεῦμα μας γεμίζει ἀπὸ ἀέναο θαυμασμὸ καὶ ἐκπληξη, καθὼς ἐξαίσια πλήττεται, ἐκπλήττεται, πληγώνεται κάθε στιγμή ἀπὸ τὰ ὀξύτατα βέλη ποὺ ἐκτοξεύει τὸ Ὁραῖο. Τὸ ψυχοπνευματικὸ μας σύμπαν κυριολεκτικὰ πλημμυρίζει τότε ἀπὸ τὸν Ἔρωτα, ποὺ εἶναι ὁ ἀσύγκριτος συντελεστής κάθε ἀνανέωσης καὶ δημιουργίας.

Μὲ μιὰ λέξη, ὁ Ἔρως-Πόρος-Νοῦς ὄχι μόνο δημιουργεῖ τὰ μείγματα καὶ κράματα ποὺ λέγονται μικρόκοσμοι, καὶ ποὺ τὸ πλήρωμά των ἀποτελεῖ τὸν Κόσμο, ἀλλὰ ἐπίσης, ὡς *νόησις*, δηλαδή ὡς *ἔσις τοῦ νέου*, τὰ ἀνανεώνει διαρκῶς, διατηρώντας, συντηρώντας κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἀποτελεσματικὰ τὴν ὑπαρξή τους. Καὶ ὄντας ἀκατάπαυστα δημιουργός, κι ἀνανεώνοντας ἀτέρμονα τὰ ὄντα, ἀναδημιουργεῖται κι ἀνανεώνεται κι ὁ ἴδιος δίχως τέλος. Χάρη σ' αὐτὸν ἡ θνητὴ Φύσις, ποὺ ἐπιδιώκει ὑπὲρ πᾶν ἄλλο, ὅπως εἶπαμε, νὰ διαιωνισθῇ, νὰ καταστῇ ὅσο τῆς εἶναι δυνατόν ἀθάνατη, δημιουργεῖ, ἀφήνοντας ἀέναα *ἕτερον νέον* (*Συμπόσιον* 208b) ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ. Αὕτὴ ἀκριβῶς ἡ ἀνανέωση, ποὺ εἶναι ὁ μοναδικὸς τρόπος τῆς συμμετοχῆς τοῦ θνητοῦ στὴν ἀθανασία, ἀποδεικνύεται — ἀκόμη μιὰ φορὰ — ἡ μεγαλύτερη *μηχανή* τοῦ Ἐρωτος, τοῦ *ἀεὶ πλέκοντος μηχανάς*.

ΤΟΚΟΣ ΕΝ ΨΥΧῃ (*Συμπόσιον* 208e-209e)

Τὸ χωρίο αὐτὸ μᾶς μιλά ὄχι πιά γιὰ τὴ δημιουργία στὴ σάρκα, ἀλλὰ στὸ πνεῦμα. Μιὰ τέτοια δημιουργία ἀποδεικνύεται μέσο ἀνυπέρβλητα ἀσφαλέστερο διαιωνίσεως, ἐπειδὴ τὰ ἔκγονα τὰ πνευματικὰ εἶναι ἀσυγκρίτως πιὸ βιώσιμα ἀπὸ τὰ σωματικὰ παιδιά. Ἀλλὰ κι αὐτὰ κι ἐκεῖνα δημιουργοῦνται κατὰ τρόπο ἀνάλογο: πρέπει καὶ στίς δυὸ περιπτώσεις νὰ βρεθῇ τὸ ταῖρι τὸ κατάλληλο γιὰ τὴ γέννησή τους. Ταῖρι, ποὺ στὴν περίπτωση τῆς πνευματικῆς δημιουργίας εἶναι ἀπείρως δυσκολώτερο νὰ βρεθῇ παρὰ σ' ἐκείνην τῆς σαρκικῆς κυοφορίας. Χρειάζεται ὁ κατάλληλος σύντροφος καὶ συνδημιουργός, ὅπως λέει στὸν «Ζαρατούστρα» τοῦ ὁ Nietzsche:

«Συντρόφους γυρεύει ὁ δημιουργός κι ὄχι πτώματα, κι οὔτε κοπάδια καὶ πιστούς.

Τοὺς συνδημιουργοὺς γυρεύει ὁ δημιουργός, ἐκείνους ποὺ ἀναγράφουν νέες ἀξίες πάνω σὲ νέους πίνακες».

«Συντρόφους γυρεύει ὁ δημιουργός καὶ τέτοιους ποὺ νὰ ξέρουν ν' ἀκονίζουν τὰ δρεπάνια τους . . .». «Μ' αὐτοὶ εἶναι οἱ θερίζοντες κι οἱ πανηγυρισταί».

Μὲ ἄλλα λόγια, ὁ δημιουργός, ὑπερώριμος πομπὸς καὶ *auctor* (πηγὴ πνευματικῆς διαστολῆς κι αὐξήσεως), γυρεύει δέκτες⁸² ποὺ νὰ θερίσουν τοὺς καρπούς του καί, δεχόμενοι τὴ δωρεά, νὰ πανηγυρίσουν, συμποσιάζοντας ἀπὸ κοινοῦ γιὰ τὴ θεία «δόση»⁸³.

Ἀλλὰ οἱ θεριστὲς - δεχόμενοι γρήγορα θὰ μεταμορφωθοῦν, μὲ τὴ σειρά τους, σὲ πομποὺς καὶ σὲ σπορεῖς, δηλαδή σὲ δημιουργοὺς καὶ συνδημιουργοὺς, προωρισμένους συμποσιακὰ νὰ συνεκθρέψουν⁸⁴, μαζὶ μὲ τὸν δημιουργό, τὸ δημιούργημα :

«Συνδημιουργοὺς γυρεύει ὁ Ζαρατούστρας, συνθεριστάδες καὶ σύν-πανηγυριστὰς γυρεύει ὁ Ζαρατούστρας: τί ἔχει νὰ κάνῃ αὐτὸς μὲ τὰ κοπάδια τοὺς βοσκοὺς καὶ τὰ πτώματα;» δηλαδή μὲ ὅσους δὲν προώρισταί ποτέ τους, ὅχι μόνο νὰ δημιουργήσουν καὶ νὰ δώσουν, ἀλλὰ οὔτε κἂν νὰ πάρουν, νὰ δεχθοῦν».

«Μὲ τοὺς δημιουργοὺς, τοὺς θεριστάδες καὶ τοὺς πανηγυριστὰς θέλω νὰ κάνω συντροφιά: τὸ οὐράνιο τόξο⁸⁵ θέλω νὰ δείξω κι ὅλα τὰ σκαλοπάτια τοῦ Ὑπερανθρώπου. Στους ἐρημίτες θὰ τραγουδήσω τὸ τραγούδι μου καὶ σ' αὐτοὺς ποὺ περνοῦν δυὸ-δυὸ⁸⁶ τὴ μοναξιά τους· καὶ ὅσων ἔχουν ἀκόμη αὐτιά γιὰ τὸ Ἀνήκουστο⁸⁷ θὰ κάνω βαρειά τὴν καρδιά ἀπ' τὴ δική μου εὐδαιμονία»⁸⁸.

82. Δέκτες ποὺ νᾶναι σὰν σφουγγάρια ἀπορροφητικοί. Τότε μόνο θὰ εἶναι πραγματικὰ ἀντάξιοι ν' ἀγαπηθοῦν ἀπ' τὸν πομπό : «Σᾶς διδάσκω τὸν φίλο καὶ τὴν ὑπερπλήρη καρδιά του. Ἀλλὰ πρέπει νὰ ξέρῃ κανεὶς νᾶναι σφουγγάρι, ὅταν θέλῃ νὰ τὸν ἀγαποῦν καρδιὲς ὑπερπλήρεις». Ἀλλὰ γι' αὐτὸ θὰ πρέπει ὁ δέκτης ν' ἀνήκῃ στὸν ἴδιο ψυχοπνευματικὸν ἀστερισμὸ μ' ἐκείνον τοῦ πομποῦ. Νᾶναι κι οἱ δυὸ τους συνοδίτες, ὅπως λέει ὁ Φαῖδρος, τοῦ Διός.

83. Φίληβος 16c : *θεῶν δόσις*.

84. Συμπόσιον 209c : *καὶ τὸ γεννηθὲν συνεκτρέφει κοινῇ μετ' ἐκείνου. Καί, συνεκτρέφοντας, ν' ἀνακαλύψουν (ὅπως λέει ἀκόμα ὁ Φαῖδρος) τὴν μέσα τους κοινὴ θεότητα : γι' αὐτὸ καὶ τὸ δημιούργημά τους, ὁμοίωμα ὅσο γίνεται πιστὸ τῆς θεότητος αὐτῆς, θὰ εἶναι θεῖο.*

85. Στὸ Συμπόσιο ὁ Ἑρως — ὅπως ἄλλωστε κι ἡ ψυχὴ, ποὺ εἶναι κατάμεστη ἀπ' αὐτόν— περιγράφεται σὰν ἓνα οὐράνιο τόξο, σὰν ἓνας οὐράνιος μεσίτης, ποὺ συνδέει κι ἐνώνει τὸ θνητὸ μὲ τὸ ἀθάνατο.

86. Ὁ πομπὸς μὲ τὸν δημιουργικὸ του δέκτη : θέμα ποὺ ἀκτινοβόλα ἀναπτύσσει ὁ Φαῖδρος.

87. Θέμα ἡρακλειτικό : *οἱ ἀληθῶς ἀκούσαντες τὸν Λόγον*.

88. Μὲ ἄλλα λόγια, μεταμορφώνοντας, χάρη στὴ δωροῦσα του ἀρετῇ, ὁ πομπὸς καὶ δημιουργός — ὁ ὑπερέμπλεως ἀπὸ μεταγχιζομένη ὑπεραφθονία-εὐδαιμονία : ἐπειδὴ ποιά μεγαλύτερη εὐφροσύνη γιὰ τὸν Γεωργὸ τοῦ Λόγου ἀπὸ τὸ νὰ ἐκπέμπῃ, ἀπὸ τὸ νὰ σπέρνῃ σὲ γόνιμες γαῖες ψυχῶν; — μεταμορφώνοντας τοὺς θεριστὲς καὶ δέκτες του σὲ πομποὺς καὶ σὲ σπορεῖς, τοὺς καθιστᾷ τὸ ἴδιο πανευδαίμονες ὅπως αὐτὸς ὁ ἴδιος.

ΟΙ ΑΝΑΒΑΘΜΟΙ ΤΗΣ ΤΕΛΙΚΗΣ ΜΥΗΣΕΩΣ (Συμπόσιον 209e-210d)

Καὶ ἐξακολουθεῖ, ὅλο πιὸ θεία, ἡ Διοτίμα :

«Εἰς αὐτὰ μὲν τοῦ Ἔρωτος τὰ μυστήρια⁸⁹ θὰ ἦτο ἴσως δυατὸν καὶ σὺ, Σωκράτη, νὰ μυηθῇς⁹⁰. Διὰ τὴν ἀνωτάτην ὁμῶς μύησιν καὶ ἀποκάλυψιν⁹¹, χάριν τῆς ὁποίας καὶ ταῦτα γίνονται, ἐφ' ὅσον ἀκολουθεῖ κανεὶς τὴν ὀρθὴν ὁδόν, δὲν εἶμαι βεβαία, ἂν θὰ εἶχες τὰς δυνάμεις». «Ὅπως δὴποτε», εἶπεν, «ἐγὼ θὰ σοῦ τὰ ἐκθέσω καὶ δὲν θὰ ὑστερήσω εἰς καλὴν θέλησιν. Προσπάθησε τώρα καὶ σὺ νὰ μὲ παρακολουθήσης, ἂν ἤμπορῃς». «Ὅφείλει λοιπόν», εἶπεν, «ὅστις ἀκολουθεῖ τὴν ὀρθὴν πρὸς τὸ ἔργον τοῦτον ὁδόν (τὸν ὀρθῶς ἰόντα ἐπὶ τοῦτο τὸ πρᾶγμα), ν' ἀρχίζῃ μὲν ἀπὸ νέος νὰ πλησιάζῃ τὰ ὡραῖα σώματα⁹². Καὶ πρῶτον μὲν, ἐφ' ὅσον ὀρθῶς τὸν καθοδηγεῖ ὁ καθοδηγητὴς του⁹³, νὰ ἐρωτεύεται ἓνα καὶ μόνον σῶμα, καὶ ἐδῶ νὰ ζητῇ νὰ γεννήσῃ λόγους καλοῦς⁹⁴. Ἐπειτα ν' ἀντιληφθῇ ὅτι ἡ ὡραιότης, ποὺ ἐνυπάρχει εἰς τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ σῶμα, ἔχει ἀδελφικὴν συγγένειαν⁹⁵ πρὸς τὴν ὡραιότητα τοῦ ἄλλου σώματος καὶ ὅτι, ἐφ' ὅσον θέλει νὰ συλλάβῃ γενικῶς τὴν ὡραιότητα τῆς ἐξωτερικῆς ἐμφανίσεως⁹⁶, θὰ ἦτο μεγάλη ἀνοησία νὰ μὴν ἀναγνωρίζῃ ὡς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τὴν καλλονὴν τὴν ἐδρεύουσαν ἐπὶ ὅλων τῶν σωμάτων⁹⁷. Ὄταν δὲ τοῦτο ἀντιληφθῇ, θὰ γίνῃ ἐραστὴς ὅλων τῶν ὡραίων σωμάτων⁹⁸ καὶ θὰ μετριάσῃ τὴν σφοδρὰν ἐκείνην προσήλωσιν πρὸς ἓνα πρόσωπον· θὰ τὴν θεωρήσῃ κατωτέραν τοῦ καὶ ἀναξίαν λόγου».

«Μετὰ ταῦτα θὰ μάθῃ νὰ θεωρῇ τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς ἄξιον μεγαλυτέρας τιμῆς παρὰ τὸ σωματικόν⁹⁹. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ ἂν κανεὶς, ἔχων ψυχὴν καθὼς πρέπει, παρουσιάζῃ ἔστω καὶ μέτρια θέληγητρα, νὰ τὸ θεωρῇ ἀρκετὸν καὶ νὰ τοῦ χαρίζῃ τὸν ἔρωτα καὶ

89. Συμπόσιον 209e: τὰ ἐρωτικά. Ἡ σκέψη πάει ἀθελητά της στὸ καβαφικό: «τὰ ἐρωτικά τῶν τὰ ἐξαίσια».

90. 209e: *κἂν σὺ μυηθείης*. Φαῖδρος 250c: *εὐδαίμονα φάσματα μὴ οὐ μὲν οἶτε καὶ ἐποπτεύοντες ἐν αὐγῇ καθαρᾷ*.

91. 209e: τὰ δὲ τέλεα καὶ ἐποπτικά. Ὅπως θὰ διαπιστώσωμε σὲ λίγο, πρόκειται γιὰ μιὰ αὐτούσια ἀνοδικὴ διαδικασία, ποὺ ὅλο καὶ κορυφώνεται ἐπικίνδυνα καὶ θεῖα.

92. Σὰν τέλειος καλλιτέχνης, λάτρης τοῦ αἰσθητοῦ, ὁ Πλάτων ἀρχίζει πάντοτε ἀπὸ αὐτό. Ἀλλὰ γιὰ νὰ διαβρώσῃ ρυθμικὰ καὶ συντελεστικὰ — χάρις στὴν καυστικότητα τοῦ ἐπόπτη Νοῦ — ὅλη τὴν ὕλη του, ἐντείνονοντας παράφορα τὸ μεῖγμα του, ὡς τὴν τελικὴ συμπύκνωση καὶ ἀναγωγή του στὸ ἓνα.

93. Συμπόσιον 210a: ὁ ἡγούμενος (αὐτὸς ποῦ, στὴν Ἰνδικὴ Στοχαστικότητα, ὀνομάζεται «Γκουρού»).

94. 210a: Δὲν συμφωνοῦμε μὲ τὴν μετάφραση τοῦ Συκουρτῆ: «σκέψεις ὡραίας». Φρονοῦμε ὅτι περιορίζει καταστρεπτικὰ τὴν σημασιολογικὴ ἀπεραντοσύνη τοῦ ὅρου λόγος.

95. 210a: *ἀδελφόν ἐστι*.

96. 210b: *τὸ ἐπ' εἶδει καλόν*.

97. 210b: *τὸ ἐπὶ πᾶσιν τοῖς σώμασι κάλλος*.

98. Καὶ ὅχι «ἀνθρώπων», ὅπως φέρεται στὸ κείμενο τοῦ Συκουρτῆ (πιθανώτατα ἀπὸ τυπογραφικὴ ἀβλεψία).

99. 210b: *μετὰ δὲ ταῦτα τὸ ἐν ταῖς ψυχαῖς κάλλος τιμιώτερον ἡγήσασθαι τοῦ ἐν τῷ σώματι*: ἀρχίζει ὁ δεῦτερος ἀναβαθμὸς ἢ μετατόπιση πρὸς τὰ ἄνω: ἀπὸ τὰ σωματικὰ καὶ ὕλικά στὰ ψυχικὰ καὶ αὐλά.

τὴν φροντίδα του, ὥστε νὰ γεννᾶ καὶ νὰ ζητῇ νὰ εὕρη λόγους τοιούτους, ποὺ νὰ ἐξυψώσουν τὴν νεολαίαν¹⁰⁰. Ἔτσι θὰ ὑποχρεωθῇ πάλιν τὸ κάλλος ν' ἀντικρύσῃ, ποὺ ὑπάρχει εἰς τὰς πράξεις καὶ εἰς τοὺς θεσμούς¹⁰¹, καὶ νὰ κάμῃ τὴν παρατήρησιν¹⁰² ὅτι τὸ συνέχει ὅλον συγγένεια ἐσωτερικὴ¹⁰³, ὥστε νὰ θεωρήσῃ τὸ σωματικῶς ὡραῖον ὡς κάτι εὐτελές».

«Μετὰ τὰς πράξεις θὰ τὸν ὀδηγήσουν πρὸς τὰς γνώσεις (ἐπὶ τὰς ἐπιστήμας), ὥστε νὰ ἰδῇ καὶ γνώσεων ἐπίσης κάλλος καὶ νὰ ἐκτείνῃ τὸ βλέμμα πρὸς τὴν εὐρείαν πλέον τοῦ κάλλους περιοχὴν (πρὸς πολὺ ἤδη τὸ καλόν), — ὅχι πλέον πρὸς τὸ κάλλος ἐνὸς καὶ μόνο, ὅπως ἓνας τοῦ σπιτιοῦ ὑπηρέτης, ὥστε ἱκανοποιούμενος μὲ τὸ κάλλος ἐνὸς παιδαρίου ἢ ὠρισμένου ἀνθρώπου ἢ ἐνὸς τρόπου ζωῆς καὶ ὑποδουλωμένος εἰς αὐτό, νὰ εἶναι εὐτελὴς καὶ στενόκαρδος¹⁰⁴, ἀλλ' ἀντιθέτως, μὲ τὸ βλέμμα γυρισμένον πρὸς τὸ ἀπέραντον τῆς ὠραιότητος πέλαγος (ἐπὶ τὸ πολὺ πέλαγος τετραμμένος τοῦ καλοῦ) καὶ ἀπὸ τὸ θέαμα ἐκείνου ἐμπνεόμενος (θεωρῶν), πληθος ὡραίων καὶ ὑψηλοὺς λόγους νὰ γεννᾶ καὶ σκέψεις εἰς ἓνα πόθον μέσα πνευματικότητος ἀνεξάντλητον (πολλοὺς καὶ καλοὺς λόγους καὶ μεγαλοπρεπεῖς τίκτῃ καὶ διανοήματα ἐν φιλοσοφίᾳ ἀφθόνῳ)¹⁰⁵, ἕως ὅτου, ἐνισχυμένος εἰς τὸ στάδιον αὐτὸ καὶ ὠριμασμένος (ρωσθεὶς καὶ αὐξηθεὶς)¹⁰⁶ ἀντικρύσῃ τὴν ἐπιστήμην ἐκείνην, τὴν μίαν καὶ μόνην, τῆς μιᾶς ὠραιότητος, ποὺ εἶναι τοιαύτη περίπου (κατίδῃ τινὰ ἐπιστήμην μίαν τοιαύτην, ἣ ἔστι καλοῦ τοιοῦδε)¹⁰⁷».

Ὅλο τὸ ἐδάφιο αὐτό, μὲ τὸ νὰ μᾶς περιγράψῃ τὶς ἀλλεπάλληλες διευρύνσεις τῆς συνείδησης-πνευματικότητάς μας (διευρύνσεις ποὺ ἀντιστοιχοῦν σὲ ἰσάριθμους ἀναβαθμοὺς τῆς τελικῆς μυήσεως-ἐποπτείας), δὲν κάνει κατὰ βάθος ἄλλο ἀπὸ τὸ νὰ μᾶς βάζῃ «τὸν δάκτυλον ἐπὶ τὸν τύπον τῶν ἡλῶν» τοῦ μεγαλύτερου καὶ ἀντιπροσωπευτικώτερου χαρακτηριστικοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνεύματος — καί, μὲ μιὰ λέξη, τοῦ Πνεύματος γενικὰ — ποὺ εἶναι ἡ Ἀπολύτρωση, ἡ Ἐλευθερία¹⁰⁸. Μᾶς ἀπεικονίζει πράγμα-

100. 210c: οἵτινες ποιήσουσι βελτίους τοὺς νέους (ὅ,τι ἀκριβῶς σ' ὅλη του τῇ ζωῇ ἔκανε ὁ Σωκράτης).

101. 210c: τὸ ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασι καὶ τοῖς νόμοις καλόν. Κατὰ τὸν Συκουτρῇ (σελ. 175, ὑποσημ. 5) ἡ λέξη ἐπιτηδεύματα σημαίνει τὶς ἀντικειμενικὲς ἀξίες τοῦ πολιτισμοῦ.

102. Κακὴ μετάφραση τοῦ ὅρου ἰδεῖν (210c).

103. 210 c.: ὅτι πᾶν αὐτὸ αὐτῷ συγγενές ἐστίν.

104. Κακὴ μετάφραση τοῦ ὅρου σμικρολόγος (210d) (κατ' ἀντίθεση μ' ἐκεῖνον ποὺ γεννᾶ λόγους μεγάλους καὶ ὡραίους).

105. Φιλοσοφία ἀφθονος ποιοτικὰ καὶ δίχως φθόνο — ὅχι ποσοτικά, καὶ φθονερά, ὅπως τόσο συχνὰ στὴν ἐποχὴ μας.

106. Ὅλο καὶ περισσότερο τὸ πνεῦμα αὐξάνεται καὶ κραταιώνεται καθὼς ἀνέρχεται ὀλοένα.

107. Πρόκειται γιὰ τὸ Κάλλος αὐτὸ καθ' ἑαυτό, τὸ μονοειδές καὶ ὑπερούσιο Κάλλος μέσα στὸ ἐξαίφνης, ποὺ θὰ μᾶς περιγραφῇ μὲ κάθε λεπτομέρεια στὸ προσεχές χωρίο.

108. Στὸν Πυθαγόρα κιόλας ἔχομε νὰ κάνωμε μὲ ἀπελευθέρωση καὶ ἐλευθερία, μὲ τὴν ἀπολύτρωση τοῦ ἀπείρου ἀπὸ τὴν ἀμορφία καὶ ἀσχημία του, χάρις στὴν περατότητα τοῦ πέρατος, ποὺ, ἀποπερατώνοντας τὸ ἄπειρο, τὸ μορφοποιεῖ καὶ διακοσμεῖ. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν Παρμενίδη, τὸν ἀντικρύσαμε, στὸ ὄντολογικὸ του ποίημα, ἀκάθεκτα νὰ ὑψώνεται, μέσα ἀπὸ τὰ βάθη τῆς γνωσιολογικῆς νυκτός, φερόμενος πάνω στὸ ἄρμα τῆς φιλοσοφικῆς

τι, με θαυμαστά αισθητικό και ωραιοπαθή τρόπο και τόνο, τή διαδικασία τής απολύτρωσης κι απελευθέρωσης τής ανθρώπινης ψυχής από τὰ δεσμά τής προσκολλησεως και συνταυτίσεως με τὰ ἐπὶ μέρους. Ἐχοντας ὡς ἀσύγκριτο ὁδηγὸ τὸν Ἔρωτα, ἡ ψυχὴ ἀνέρχεται καὶ διανύει ἀλληλοδιαδοχικὰ ὅλα τὰ στρώματα τής συνειδητοποίησης καὶ γνώσης. Στὴν ἀρχὴ ἓνα ὥραϊο σῶμα, καὶ βρίσκεται ἀκόμη σὲ κατάσταση δουλείας, προσκολλημένη καθὼς εἶναι στὴ λατρεία καὶ κυρίαρχη προσήλωσή της σ' αὐτό. Ἀλλὰ γρήγορα ἐπέρχεται ἡ δεύτερη στιγμή τής νόησης-ἐλευθερίας¹⁰⁹, ἡ διεύρυνση ἡ

του ἐποπτείας, ἕως τὰ ἀκρογωνιαῖα ἐκεῖνα ὕψη, ὅπου ἐπιτελεῖ τὴ θαυμαστὴ συνάντηση με τὴν ὑπέρτατη θεότητα, τὴ Δίκη, Μοῖρα ἢ Ἀνάγκη, ποὺ τοῦ ἀποκαλύπτει τὴν ὕστατη ἀλήθεια τοῦ ὄντος, τοῦ Νοεῖν. Μὲ ἄλλα λόγια, ἡ Θεά, ποὺ δημιουργεῖ τὴ σφαῖρα τοῦ παντελῶς ὄντος, ἀπολύτρωσι τὸν προσωκρατικὸ ποιητὴ καὶ φιλόσοφο ἀπὸ τὴν πλάνη τής ἀνυπαρξίας καὶ τοῦ ψεύδους, προτρέποντάς τον ν' ἀκολουθήσῃ μόνη τὴν ὁδὸ τής Ἀληθείας. Ἐπομένως βρισκόμαστε, κι ἐδῶ, μπροστὰ σὲ μιὰ αὐτόχρομα πνευματικὴ ἀπολύτρωση ἀπὸ τὸν λαβύρινθο τής φαντασμαγορικῆς ψευδαίσθησης, τής «Μάγας».

109. Στὰ πλαίσια τής κοσμογονικῆς, ἀναξαγόρειας ἐποπτείας, ὁ Νοῦς (με ἄλλα λόγια, τὸ ἴδιο τὸ Πνεῦμα, πηγὴ τῶν νόμων ποὺ διέπουν τὸ ἀρμονικὰ διατεταγμένο αὐτὸ πλήρωμα ποὺ λέγεται Κόσμος), εἶναι κάτι ἐπέκεινα τῶν νόμων, ἐπέκεινα κάθε προσδιορισμοῦ ἢ ντετερμινισμοῦ («ἐτεροπροσδιοριστίας»). Κατὰ τὸν Ἀναξαγόρα, μόνον ὁ Νοῦς εἶναι ἐφ' ἑαυτοῦ, αὐτοκράτης ἢ αὐτοκράτωρ (ὅπως τὸν ἀποκαλεῖ ὁ πλατωνικὸς Κρατύλος). Μὲ ἄλλες λέξεις, μόνον ὁ Νοῦς εἶναι ἀνεξάρτητος, αὐτεξούσιος, ἥτοι ἐλεύθερος, ἀκώλυτος, ἀνεμπόδιστος (διατυπώσαμε ἤδη σὲ προηγούμενές μας πραγματείες, ὅτι τὸ ἀνεμπόδιστο κι ἀκώλυτο τοῦ Νοῦ εἶναι συνώνυμο τής δικαιοσύνης κι ἀρμονίας του). Ὅλα τὰ ἄλλα χρήματα (δηλαδὴ τὰ ὑπὸ σπερματικὴ μορφή ὑπαρκτά) εἶναι συνάρτηση τὸ ἓνα ὅλων τῶν ἄλλων. Ἡ αἰτιοκρατία καὶ ὁ ντετερμινισμὸς δὲν ὑπάρχουν παρὰ μόνον στὴν περιοχὴ τής ὕλης, ποὺ διέπεται ἀπὸ τοὺς νόμους ποὺ πηγάζουν ἀπ' τὸν Νοῦ. Μὲ μιὰ λέξη μόνον στὴν περιοχὴ τῶν φαινομένων τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου ἔχομε αἰτιοκρατία, μηχανισμό. Ὅταν ὁμως φθάσωμε στὴ Νόηση, στὴν πρώτη δηλαδὴ Αἰτία, βγαίνομε ξαφνικὰ ἀπὸ τὴν ἀλυσίδα τοῦ ντετερμινισμοῦ, γιὰ νὰ εἰσχωρήσωμε στὸ κράτος τὸ αὐτοκρατὲς τής Πνευματικότητος - Ἐλευθερίας. Ἐπομένως τότε μόνον ἐλευθερώνεται κανεὶς, ὅταν, ζώντας σύμφωνα με νόμους ὁλοένα καὶ πιὸ ὑψηλοῦς, κατορθώσῃ νὰ φθάσῃ στὸν ἓνα Νόμο, τὸν μοναδικὸ καὶ θεῖο, ποὺ διέπει ὅλους τοὺς ἄλλους, ἐνῶ δὲν διέπεται, αὐτός, ἀπὸ κανέναν ἄλλον: με ἄλλα λόγια, εἶναι ἐλεύθερος. Εἶναι νόμος αὐτόνομος καὶ ὄχι ἐτερόνομος, ἐξαρτώμενος δηλαδὴ ἀπὸ ἄλλο νόμο ἀνώτερο. Αὐτοῦ ἔγκειται τὸ μήνυμα, τὸ ὑπέρτατο ὄντως μήνυμα τής Ἀντιγόνης. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι σκλάβος καὶ ὑπόδουλος ὅταν, σὰν τὴν Ἰσμήνη, ὑποτάσσεται σὲ μικροῦς, δυσαρμονικοὺς κι ἄδικους νόμους, ὅπως εἶναι ὁ ἀνίερος νόμος ποὺ ἐθέσπισε ὁ Κρέων: νὰ μένουν ἄταφοι οἱ νεκροὶ κι οἱ ζωντανοὶ νὰ ἐνταφιάζονται. Ἀντίστροφα, ἀποδεικνύεσαι ἐλεύθερος καὶ κραταιός, κάθε φορὰ ποὺ ζῆς ὁμολογουμένως, σύμφωνα με νόμους ὁλοένα καὶ πιὸ ὑψηλοῦς κι ἀρμονικοῦς. Πρῶτα - πρῶτα τοὺς νόμους τοῦ Κόσμου, γιὰ νὰ φθάσῃς τελικὰ στὸν ὑπερκόσμιον Νόμο, ποὺ διευθύνει καὶ κατευθύνει κι ἐπιτροπεύει ὅλους τοὺς ἄλλους, τὸν Νόμο ποὺ εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Νοῦς. Τότε βγαίνεις ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ τὸν χρόνον, ἀπὸ τὸ πλέγμα καὶ τὰ δεσμά τής κοσμικῆς καὶ χρονικῆς αἰτιοκρατίας καὶ τοῦ ντετερμινισμοῦ, κι εἰσέρχεσαι ἐξαίφνης στὸ πολὺ πέλαγος τής πεμπτου-

ἀπολυτρωτικὴ τῆς συνείδησης, ποὺ κάνει τὴν ψυχὴ νὰ ἐρωτεύεται ὅλα τὰ ὠραῖα σώματα, ἔχοντας νοιώσει ὅτι, κατὰ βάθος, ὅλα εἶναι ἐρατεινὰ κι ἀξιολάτρευτα, καθότι ὅλα ἀνταύγειες τοῦ θεοῦ Κάλλους.

Ἀλλὰ ἡ συνεδητοποίηση κι ἡ ψυχικὴ ὀρίμανση καὶ γνώση δὲν σταματοῦν αὐτοῦ. Γρήγορα ἡ ψυχὴ θὰ διαπιστώσῃ πὼς ἡ ὁμορφιὰ ποὺ βρίσκεται σὲ μιὰ ὠραία ψυχὴ εἶναι κατὰ πολὺ ἀνώτερη ἀπὸ τὴ σωματικὴ (ἐπειδὴ εἶναι ἀσύγκριτα περισσότερο βιώσιμη καὶ ἄφθαρτη). Ἔτσι ἡ ψυχὴ ἐρωτεύεται μιὰν ἄλλη ἐξαίσια ψυχὴ — κι ἄς εἶναι τὸ σαρκικὸ περίβλημα τῆς τελευταίας τόσο ἄσχημο ὅσο στὴν περίπτωσιν τοῦ Σωκράτη. . .

Ὅμως γρήγορα ἡ ἐρωτευμένη ψυχὴ θὰ ἀπολυτρωθῇ κι ἀπ' αὐτὴν ἀκόμα τὴν κατάστασιν, ὅσο ἀνώτερη κι ἂν εἶναι ὡς πρὸς τὶς δύο προηγούμενες, καὶ θὰ πάψῃ νὰ προσκολλᾶται ἀποκλειστικὰ στὴ μιὰ ὠραία ψυχὴ καὶ στὸ ἓνα ὠραῖο πνεῦμα, συνεδητοποιώντας ὅτι ὅλα τὰ ἐξαίσια πνεύματα καὶ ὅλες οἱ ἐξοχες ψυχὲς εἶναι ὄντοτες ἐξίσου ἐράσμιες καὶ λατρευτὲς — ἐπειδὴ ὅλες κι ὅλα ἀνταύγειες ὅλο καὶ πιὸ πιστὲς κι ἀποκαλυπτικώτερες τοῦ μοναδικοῦ καὶ θεοῦ Κάλλους. Αὐτό, παραδείγματος χάρι, θὰ συμβῇ στὸν ὥριμο ἐκεῖνο μαθητὴ, ποὺ καὶ μετὰ τὸν θάνατο τοῦ ὑπερούσιου Δασκάλου θὰ ἐξακολουθῇ νὰ «ἐλπίζει», ἐπειδὴ θὰ ἔχῃ κιόλας στραφῇ πρὸς τὸ πολὺ πέλαγος¹¹⁰ τοῦ πνευματικώτατου Καλοῦ. . .).

Ἐχοντας καταστῇ ἡ ἐρωτευμένη ψυχὴ ἔμπλεως ἀπὸ συνεδητοποίηση καὶ γνώση, θὰ στραφῇ μὲ παράφορο ἔρωτα πρὸς αὐτὸ ποὺ καθιστᾷ τόσο ἄξιες περιπάθειας καὶ λατρείας τὶς ὠραῖες ψυχὲς καὶ τὰ ὠραῖα πνεύματα: ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, πρὸς τὰ καλὰ ἐπιτηδεύματα (μὲ ἄλλα λόγια, τὶς μεγάλες δομὲς τῆς ἠθικῆς ὁμορφιάς) καί, ἀπὸ τὸ ἄλλο, πρὸς τὶς καλὲς ἐπιστῆμες καὶ τοὺς νόμους, δηλαδὴ πρὸς τὶς πανύψηλες ὑφὲς τῆς καθολικῆς Γνώσης. Ὁλόκληρη πιά στραμμένη (χάρι στὴν ὀρίμανση καὶ *περιαγωγὴ*) καὶ τείνοντας ἀκάθεκτα πρὸς τὸν ἀτέρμονο ὠκεανὸ τῆς ἀπόλυτης Ὁμορφιάς, ἡ ἐρωτευμένη καὶ διαρκῶς καὶ πιὸ ἀπολυτρωμένη—χάρι στὴ δαιμόνια τοῦ Ἑρωτος ἰσχὺ—ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ἀτομικότητος καὶ τῆς σμικρύνσεως καὶ σχετικότητος ψυχῇ, θὰ τείνῃ, μὲ ἀνυπολόγιστη πλέον ταχύτητα κι ὁρμὴ, πρὸς αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ θεῖο Κάλλος, αὐτὸν τὸν ὑπὲρ-ἥλιο κάθε οὐσίας καὶ γνώσης κι ἀγαθότητος. Τότε καὶ τὰ τελευταῖα δεσμὰ τῆς θὰ συντριβοῦν

σίας τοῦ Καλοῦ καὶ τοῦ Ἀγαθοῦ, τῆς ἀνώτατης πνευματικότητος τοῦ Νοῦ. Ἀδιάφορο ἐὰν χάσῃς τότε κάθε ὑλικὸ ἀγαθόν, ἐὰν χάσῃς κι αὐτὴν ἀκόμη τὴ ζωὴ σου, ὅπως ἡ Ἀντιγόνη. Θὰ σώσῃς ὅμως τὸ σπουδαιότερο, τὸ τιμιώτερο, τὸ πλέον ἀνεκτίμητο: τὴν ψυχὴ σου τὴν πνευματικότητά σου, ἐφ' ὅσον θὰ ἔχῃς ζήσει *ὁμολογουμένως* (κατὰ τὴ ρῆσιν τῶν Στωϊκῶν, τῶν ἐπηρεασμένων ἀπὸ τὸν Ἡράκλειτο), σύμφωνα δηλαδὴ μὲ τὴ μεγίστη κοσμικὴ Συμφωνία, ποὺ εἶναι ἡ πηγὴ κάθε ἐναρμονίσεως καὶ ἁρμονίας.

110. Στὸς ἀντίποδες αὐτοῦ τοῦ ὅλο ἀγαθότητα - ὁμοιότητα πελάγους, βρίσκεται ὁ ὀλέθριος «ἄπειρος πόντος τῆς ἀνομοιότητος» τοῦ μυστηριώδους μύθου τοῦ Πολιτικοῦ.

όριστικά μέσα στο έκρηκτικό *ἐξαίφνης* τῆς ἀπόλυτης ἐποπτείας καὶ θεώρησης: τῆς τελειωτικῆς μύησης καὶ τελέωσης μπρὸς τὸ ἀπόλυτο Ἐν τῆς Ὁμορφιάς.

Σὲ κατακλεῖδα διαπιστώνομε ὅτι ὁ ἀποκαλυπτικός κι ἐξαίσιος λόγος τῆς δαιμόνιας Διοτίμας (τῆς μείζονος δηλαδὴ σωκρατικῆς πνευματικότητος) μᾶς περιγράφει, κατὰ βάθος, τὴν κίνηση-ἀπελευθέρωση τῆς ψυχῆς ἀπὸ τ' ἀλληλοδιαδοχικὰ δεσμά της, ποὺ ὀφείλονται στὸ σωματοειδές, στὸ ὁποῖο εἶχε, σύμφωνα μὲ μυστηριώδη καὶ ἀδήριτη Ἀνάγκη-Μοῖρα συνδεθῇ. Ψυχικὴ κίνηση κατ' ἐξοχὴν λυτρωτικὴ, ποὺ εἶναι διαμετρικὰ ἀντίθετη πρὸς τὴν πτώση της καὶ λήθη, κι ἀποτελεῖ κατ' οὐσίαν τὴν ἐπάνοδο κι ἐπιστροφή της στὴν Ἀλήθεια, μέσα στὴν ὁποῖαν πλανιόταν παντογνώστρια, πρὶν ἀκόμη πέση καὶ ριζωθῇ μέσα σ' ἓνα φθαρτὸ σῶμα θνητό. Μὲ μιὰ λέξη, ἡ ἄνοδος—χάρη στὴν ἄχραντη ἀρωγὴ τοῦ Ἑρωτος—τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς πρὸς τὸ Κάλλος, εἶναι ταυτόσημη μὲ τὴν ἀπολύτρωσή της ἀπ' τὰ δεινὰ τῆς πνευματικῆς σκλαβιάς ποὺ λέγεται ἄγνοια καὶ λήθη — ἡ δυσπορία-ἀφορία.

Βλέπομε λοιπὸν πῶς κι ὅταν ἀκόμα τὸ ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ Πνεῦμα (ὅπως συμβαίνει ἐδῶ στὸ *Συμπόσιον*, μὲ τὸ ἀποκαλυπτικὸ τῆς Διοτίμας μήνυμα) εἶναι στὴ μεγαλύτερή του ἔνταση, ἔμπνευση, ἔξαρση κι ὁρμή, στὴν πιὸ θεϊκὴ του τάση καὶ ἀνάταση, γιὰ ἀ ν ά σ τ α σ η μᾶς μιλεῖ: γιὰ ἔξοδο ἀπὸ τὴ δουλεία¹¹¹ ποὺ εἶναι ἡ ἄνοια-πενία κάθε ἀτόφιας ποριμότητος καὶ δημιουργίας.

Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΑΝΑΒΑΘΜΟΣ (*Συμπόσιον* 210d-212a)

Φθάνομε ἔτσι στὸν ὕστατον ἀναβαθμὸ τὴν τέλειαν Μύησης-Ἐποπτείας. Μὲ δέους δόνηση τὸν περιγράφει ἡ Διοτίμα:

«Προσπάθησε ὅμως, προσέθεσε, «νὰ ἐντείνης τὴν προσοχήν σου ὅσον ἡμπορεῖς περισσότερον. Ὅστις λοιπὸν εἰς τὴν σπουδὴν τῆς τέχνης τῆς ἐρωτικῆς ὁδηγηθῇ εἰς τοῦτο τὸ σημεῖον, θεώμενος ὀρθῶς, τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην, τὰς διαφόρους μορφὰς τοῦ ὡραίου (ὅς γὰρ μέχρι ἐνταῦθα πρὸς τὰ ἐρωτικὰ παιδαγωγηθῇ θεώμενος ἐφεξῆς τε καὶ ὀρθῶς τὰ καλὰ), ὅταν προχωρήσῃ πλέον πρὸς τὸ τέρμα τῆς ἐρωτικῆς μυσταγωγίας (πρὸς τέλος ἤδη ἰὼν τῶν ἐρωτικῶν), θ' ἀντικρύσῃ ξ α φ ν ι κ ᾶ ἓνα κάλλος θαυμασίας φύσεως (ἐ ξ α ί φ ν η ς κατόψεται τι θαυμαστὸν τὴν φύσιν καλόν), ἐκεῖνο ἀκριβῶς, Σωκράτη, τὸ κάλλος, χάριν τοῦ ὁποίου κατεβλήθησαν καὶ αἱ προηγούμεναι ταλαιπωρίαι ὅλαι (οὐ δὴ ἔνεκεν καὶ οἱ ἔμπροσθεν πάντες πόνοι ἦσαν), τὸ ὁποῖον πρῶτον μὲν ὑπάρχει αἰώνιον καὶ δὲν ὑπόκειται οὔτε εἰς γένεσιν οὔτε εἰς ἀφανισμόν (πρῶτον μὲν αἰεὶ ὄν καὶ οὔτε γιγνόμενον οὔτε ἀπολλύμενον), οὔτε εἰς αὐξήσιν οὔτε εἰς ἐλάττωσιν (οὔτε αὐξανόμενον οὔτε φθίνον)¹¹²,

111. Χαρακτηριστικοί, ἐν προκειμένῳ, εἶναι οἱ ὅροι: οἰκέτης (210e), δουλεύων (210d).

112. Μὲ ἄλλα λόγια, τὸ ἀπόλυτο Καλὸν ἢ Ἀγαθὸν πόρρω ἀπέχει τοῦ νὰ εἶναι ἓνα

ἔπειτα δὲν εἶναι ὠραῖον ἀπὸ μιᾶς ἀπόψεως, ἄσχημον ἀπὸ τῆς ἄλλης (ἔπειτα οὐ τῇ μὲν καλόν, τῇ δ' αἰσχρόν), οὔτε ὠραῖον σήμερον, αὔριον ὄχι (οὐδὲ τοτέ μὲν, τοτέ δὲ οὐ), οὔτε σχετικῶς μὲ τοῦτο ὠραῖον, σχετικῶς μ' ἐκεῖνο ἄσχημον (οὐδὲ πρὸς μὲν τὸ καλόν, πρὸς δὲ τὸ αἰσχρόν), οὔτε ἐδῶ ὠραῖον, ἐκεῖ ἄσχημον, ὥσάν νά ἦτο διὰ μερικοὺς ὠραῖον, δι' ἄλλους ἄσχημον (οὐδ' ἔνθα μὲν καλόν, ἔνθα δὲ αἰσχρόν, ὥς τισὶ μὲν ὄν καλόν τισὶ δὲ αἰσχρόν)¹¹³. Οὔτε ἀφ' ἑτέρου θὰ τοῦ παρουσιασθῇ τὸ ὠραῖον ὑπὸ τὴν μορφήν ἑνὸς προσώπου ἢ χειρῶν ἢ ἄλλου τινὸς σωματικοῦ (οὐδ' αὖ φαντασθήσεται αὐτῷ τὸ καλόν οἷον πρόσωπόν τι οὐδὲ χεῖρες οὐδὲ ἄλλο οὐδὲν ὧν σῶμα μετέχει), καὶ οὔτε ὑπὸ τὴν μορφήν ἑνὸς λόγου ἢ μιᾶς ἐπιστήμης (οὐδὲ τις λόγος οὐδὲ τις ἐπιστήμη), οὔτε πάντως ὥς ὑπάρχον εἰς ἓνα διάφορον ὄν, εἰς ἓνα ἔμψυχον π.χ. ἢ εἰς ἓνα τοπίον ἢ εἰς τὸν οὐρανὸν ἢ εἰς ἄλλο τι (οὐδὲ που ὄν ἐν ἑτέρῳ τινί, οἷον ἐν ζῳῳ ἢ ἐν γῇ ἢ ἐν οὐρανῷ ἢ ἐν τῷ ἄλλῳ)¹¹⁴, ἀλλ' ὥς κάτι ποὺ ὑπάρχει μόνον του, αὐτοτελῶς, μὲ τὸν ἑαυτὸν του, ἐνιαῖον εἰς τὴν μορφήν, αἰώνιον (ἀλλ' αὐτὸ καθ' αὐτό¹¹⁵ μεθ' αὐτοῦ μονοειδὲς αἰεὶ ὄν), ὅλα δὲ τ' ἄλλα τὰ ὠραῖα μετέχουν¹¹⁶ ἐκείνου κατὰ τοιοῦτον τινα τρόπον, ὥστε, μὲ τὴν γένεσιν καὶ τὸν ἀφανισμόν ἐκείνων, ἐκεῖνο μῆτε αὖξισιν μῆτε ἐλάττωσιν καμμίαν θὰ ὑφίσταται μῆτε κανέναν ἄλλον ἐπηρεασμόν (τὰ δὲ ἄλλα πάντα καλὰ ἐκείνου μετέχοντα τρόπον τινὰ τοιοῦτον, οἷον γιγνομένων τε τῶν ἄλλων καὶ ἀπολλυμένων μηδὲν ἐκεῖνο μῆτε τι πλεον μῆτε ἔλαττον γίγνεσθαι μηδὲ πάσχειν μηδέν)¹¹⁷.

«Ὅταν λοιπὸν χάρις εἰς τὴν ὀρθὴν τῆς παιδεραστίας ἐφαρμογὴν (διὰ τὸ ὀρθῶς παιδεραστεῖν), ἀναβῇ ἀπὸ τὰ φαινόμενα ἐδῶ κάτω, καὶ ἀρχίσῃ ν' ἀντικρύζῃ ἐκεῖνο τὸ κάλλος, προσεγγίζει σχεδόν, θὰ ἔλεγα, τὸ τέρμα (ἐπανιών ἐκεῖνο τὸ καλὸν ἄρχεται καθορᾶν, σχεδόν¹¹⁸ ἂν τι ἄπτοιτο τοῦ τέλους). Διότι αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἡ ὀρθὴ πρὸς τὰ ἐρωτικά ὁδὸς (τοῦτο γὰρ δὴ ἐστὶ τὸ ὀρθῶς ἐπὶ τὰ ἐρωτικά ἵεσθαι¹¹⁹), εἴτε αὐτοβούλως βαδί-

μεικτὸ (ὅποτε θὰ ὑπόκειται στὴ γένεση καὶ τῇ φθορά, στὴν αὖξισιν καὶ φθίσει : βλ. ἀποσπάσματα 8 καὶ 9 τοῦ Ἑμπεδοκλῆ καὶ 17 τοῦ Ἀναξαγόρα : τὸ δὲ γίγνεσθαι καὶ ἀπόλλυσθαι οὐκ ὀρθῶς νομίζουν οἱ Ἕλληνες· οὐδὲν γὰρ χρῆμα γίνεται οὐδὲ ἀπόλλυται, ἀλλ' ἀπὸ ἐόντων χρημάτων συμμίσγεται τε καὶ διακρίνεται. Καὶ οὕτως ἂν ὀρθῶς καλοῖεν τό γε γίνεσθαι συμμίσγεσθαι καὶ τὸ ἀπόλλυσθαι διακρίνεσθαι.

113. Μὲ μιὰ λέξη εἶναι ἀμετάβλητο κι ἀπόλυτο κι αἰώνιο.

114. Δὲν ἐπιδέχεται, δηλαδή, καμμιὰ ἐξατομίκευση ἀπολύτως.

115. Μὲ τρόπο ἀνάλογο σχεδόν περιγράφει, στὸ δωδέκατό του ἀπόσπασμα, ὁ Ἀναξαγόρας τὴ μοναδικότητα-ὑπερβατικότητα τοῦ προκοσμικοῦ του Νοῦ.

116. Δηλαδή συμμείγνυνται μὲ Αὐτὸ (μέθεξι δὲν σημαίνει, κατὰ βάθος, παρὰ πρόσμειξη καὶ κράση).

117. Σ' ἀντίθεση πρὸς ὅλα τ' ἄλλα ὑπαρκτά, ποὺ εἶναι μεικτά (καὶ συνεπῶς ὑπόκεινται στὸ γίγνεσθαι καὶ ἀπόλλυσθαι, στὴν αὖξισιν καὶ φθίσειν), τὸ ὑπέρτατο Κάλλος-Ἀγαθὸν τυγχάνει ἁμεικτον (βλ. Συμπόσιον, 211e : εἰλικρινές, καθαρόν, ἁμεικτον). Κάτι ἀνάλογο συναντοῦμε στὸν Ἀναξαγόρα (ἀπόσπ. 12) : μόνος ὁ Νοῦς —ὁ προκοσμικὸς ἀκόμη Νοῦς— εἶναι ἐφ' ἑαυτοῦ, αὐτοκρατής, χωρὶς τὴν παραμικρότερη ἀνάμειξη μὲ τὰ χρήματα (οὐδενὶ μεμειγμένον). Χάρη σ' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἁμεικτότητα-ὑπερβατικότητά του ὁ προκοσμικὸς Νοῦς κατέχει ἀπόλυτη δύναμη (κράτος) καὶ γνώση (γνώμη), ὅσον ἀφορᾶ πάντα τὰ χρήματα (ὄντα κατ' ἐξοχὴν μεικτά).

118. Σχεδόν : ἐπειδὴ πάνω κι ἀπ' τὸ Κάλλος (ἢ ἐξαίφνης) εἶναι τὸ Μέτρον-Μέτριον (ἢ καίριον), ὅπως μᾶς δείχνει ἡ τελικὴ κλίμακα τῶν ἀγαθῶν στὸ τέλος τοῦ Φιλήβου.

119. Σ' αὐτὸ ἀκριβῶς συνίσταται ὅλη ἡ σωκρατικὴ σοφία περὶ τὰ ἐρωτικά, γιὰ τὴν ὁποία τόσο ὑπερηφανεύθηκε στὴν ἀρχὴ τοῦ διαλόγου (117d).

ζεις είτε ὑπ' ἄλλου ὀδηγεῖσαι, ν' ἀρχίζης ἀπὸ τὰ ὠραῖα ἐδῶ κάτω ἐν ὧσιν ἐκείνης τῆς ὠραιότητος καὶ ν' ἀναβαίνης διαρκῶς (ἀρχόμενον ἀπὸ τῶνδε τῶν καλῶν ἐκείνου ἕνεκα τοῦ καλοῦ αἰεὶ ἐπαριέναι), μεταχειριζόμενος βαθμίδας, οὕτως εἰπεῖν, ἀπὸ τὸ ἓνα πρὸς τὰ δύο καὶ ἀπὸ τὰ δύο πρὸς ὅλα τὰ ὠραῖα σώματα (ὥσπερ ἐπαναβαθμοῖς¹²⁰ χρώμενον, ἀπὸ ἐνὸς ἐπὶ δύο καὶ ἀπὸ δυοῖν ἐπὶ πάντα τὰ καλὰ σώματα), καὶ ἀπὸ τὰ σώματα τὰ ὠραῖα πρὸς τὰς ὠραίας πράξεις καὶ ἀπὸ τὰς πράξεις πρὸς τὰς μαθήσεις τὰ ὠραίας (καὶ ἀπὸ τῶν καλῶν σωμάτων ἐπὶ τὰ καλὰ ἐπιτηδεύματα, καὶ ἀπὸ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἐπὶ τὰ καλὰ μαθήματα), ἕως οὗτου, ἀπὸ τὰς μαθήσεις φθάσης εἰς ἐκείνην τελικῶς τὴν μάθησιν, ἣ ὅποια εἶναι μάθησις ἐκείνου τοῦ ἀπολύτου κάλλους, ὅχι ἄλλου, καὶ γνωρίσης αὐτὸ τοῦτο τὸ κάλλος τὸ ἀπόλυτον (ἔστ' ἂν ἀπὸ τῶν μαθημάτων ἐπ' ἐκεῖνο τὸ μάθημα τελευτήσῃ, ὃ ἐστὶν οὐκ ἄλλον ἢ αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ καλοῦ μάθημα, καὶ γινῶ αὐτὸ τελευτῶν ὃ ἔστι καλόν)».

Τὸ χωρίο αὐτὸ ἐνέχει μιὰν ὑπερτάτη σπουδαιότητα, καθότι συνοψίζει ὁλόκληρη τὴν πλατωνικὴ κοσμο-εποπτεία τῶν μεικτῶν. Διαπιστώσαμε ἤδη ὅτι ὁ Ἔρως, ὡς πόριμος γιὸς τοῦ Πόρου, δημιουργεῖ ὅλα τὰ ὄντα κι ὑπαρκτά, χάρις στὶς ἀλλεπάλληλες συμμείξεις καὶ συγκράσεις ποὺ ἐπιτελεῖ μεταξὺ τῶν ἀντιθέτων — καὶ, κατὰ πρῶτο λόγο, τῶν δύο βασικῶν κι ἀκρογωνιαίων: τοῦ ἀπείρου καὶ τοῦ πέρατος τῆς Πενίας-Χώρας καὶ τοῦ Πόρου-Σπόρου ἢ Σπέρματος (γιὰ νὰ χρησιμοποιήσωμε ξανὰ ἀναξαγόρεια ὀρολογία). Ὁλόκληρη ἡ Ὑπαρξη δὲν εἶναι, κατὰ βάθος, παρὰ μιὰ ἱεραρχημένη κλίμακα μεικτῶν, ἀπὸ τὰ πλέον ἄτονα καὶ φθαρτὰ (ὅπως, λόγου χάρι, οἱ σκιές), ἕως τὰ πλέον σθεναρὰ καὶ βιώσιμα ποὺ λέγονται Ἰδέες. Καὶ ἐπειδὴ ὅλα τὰ μεικτὰ αὐτὰ εἶναι δημιουργήματα τοῦ Ἑρωτος, γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγο, μόνο χάρις στὸν Ἑρωτα ὡς ὀδηγὸ, θὰ δυνηθοῦμε νὰ γνωρίσωμε τίς ἀλλεπάλληλες μορφές των, ποὺ τὸ πλήρωμά τους ἀποτελεῖ τὰ ἅπαν τοῦ Ὑπαρκτοῦ (πράγματι, μόνο ὁ δημιουργὸς εἶναι ὁ ἀληθινὸς γνωρίζων, ὅπως λέει ὁ Nietzsche).

Σὲ κατακλεῖδα, θὰ λέγαμε ὅτι μέσα στὸ δυναμικὸ αὐτὸ κλιμακωτὸ πεδίο τοῦ παντελῶς Ὑπαρκτοῦ ὑπάρχει μιὰ ὁλόκληρη ἱεραρχημένη σειρά, μιὰ ἱεράρχηση μεικτῶν μορφῶν, ποὺ ἡ καθεμιὰ ἔλκει καὶ μορφοποιεῖ τὴν ἀμέσως προηγούμενη καὶ ὑποδεεστέρα. Ἡ ὅλη αὐτὴ σειρά διέπεται ἀπὸ τὴν ἀσύγκριτη ἰσχὺ τοῦ Ἐνός-Ἀγαθοῦ-Καλοῦ. Καὶ ἡ διαδικασία τῆς μορφοποίησης συνίσταται σὲ μιὰ τάση-ἀνάταση πρὸς ὄντοτητες ὁλοένα καὶ πλέον συμπαγεῖς, ὁλοένα καὶ τελειότερες καὶ πλέον βιώσιμες, ποὺ ἡ τελευταία των αἰχμὴ καὶ κορωνὶς ἐκφράζει τὴν παντελεῖ ταυτότητα-τελειότητα τοῦ Μοναδικοῦ.

Σύμφωνα πρὸς τὸν συνθετικὸν αὐτὸν δυναμισμό τοῦ κόσμου τῆς Μείξεως¹²¹, κάθε ὄντοτης, κάθε «γεγεννημένη» καὶ μεικτὴ οὐσία-μορφὴ μι-

120. Πολιτεία 511b: τὰς ὑποθέσεις ποιούμενος οὐκ ἀρχάς, ἀλλὰ τῶν ὄντων ὑποθέσεις οἷον ἐπιβάσεις τε καὶ ὁρμάς, ἵνα μέγχι τοῦ ἀνιποθέτου ἐπὶ τὴν τοῦ παντός ἀρχὴν ἴων.

121. Τὸ ἀπολλώνιο στοιχεῖο τῆς Μείξεως συνίσταται στὴν πλαστικώτατη ἀποπερά-

μεῖται τὴν ἀμέσως ἀνώτερή της κατὰ τρόπο ὁλοκληρωτικό, μὲ τὸ πλήρωμα τῶν στοιχείων ποὺ τὴν ἀπαρτίζουν. Προκειται γιὰ μιὰ ριζικὰ δυναμικὴ καὶ ὀλικὴ μορφοποίηση κι ἀποπεράτωση, γιὰ μιὰ ὁλοένα καὶ πιὸ σθεναρὰ κι ἐξαντλητικὴ ἀπορρόφηση καὶ μετουσίωση τῶν μορφῶν τῆς πολλαπλότητος, χάρις στὴν πανίσχυρη ἀρετὴ τῆς μοναδικῆς μορφῆς τοῦ Ἑνός. Ἡ μορφοποιὸς αὐτὴ διαδικασία ἐπιτελεῖται κατὰ τρόπο συνεχῆ (ἐφεξῆς, ὅπως λέει ἡ Διοτίμα).

Σὲ τελευταία ἀνάλυση θὰ ἦταν δυνατόν νὰ συγκρίνωμε τὴν κάθετη κίνηση τῶν μορφῶν, μέσα στὸ σύμπαν τῆς μείξεως τοῦ παντελῶς ὄντος, μὲ ἓνα εἶδος μουσικῆς συμφωνίας (ἡ Φιλοσοφία δὲν εἶναι, κατὰ τὸν *Φαῖδωνα*, ἡ μεγίστη μουσικὴ!), ποὺ τείνει ἀκάθεκτα πρὸς τὴν πλέον ἐκρηκτικὴ κορύφωση, πρὸς μιὰ ὑπερβατικωτάτη ἔνταση κι ἀκμὴ. Ἡ διονυσιακὴ αὐτὴ σύγκλιση ὅλων τῶν μουσικῶν, συμφωνικῶν μορίων πρὸς ἓνα Κάτι ἀφάνταστο καὶ ἄφραστο, εἶναι ἀνάλογη πρὸς τὴν ὁλοκληρωτικὴ συναγωγὴ ὅλων τῶν μορφῶν πρὸς μιὰ μορφὴ μοναδική, ἄμορφη μορφὴ τῶν μορφῶν ὅλων, ποὺ κεῖται ἐπέκεινα κάθε μορφῆς *πρεσβεῖα καὶ δυνάμει*. Αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ ὑπερούσιο Κάτι ἀποτελεῖ τὸ μακάριο τέλος τοῦ ὄντολογικοῦ, κατακόρυφου πλοῦ, τὸν σκοπὸ τῆς μορφοποιοῦ διαδικασίας, τὸ τέρμα τῆς δημιουργίας τῶν μεικτῶν. Καὶ φθάνοντας ἐκεῖ, ὁ τέλειος ἐπόπτης καὶ συνοπτικός, ὁ φιλόσοφος πού, μὲ ὁδηγὸ τὸν οἰνοχόο ὅλων τῶν κραμάτων καὶ δημιουργὸ—τὸν Ἑρωτα—, διήνυσε ὅλους τοὺς βαθμοὺς τῆς μνήσεως, μοιάζει μὲ τὸν ἴδιο τὸν πλάστη τοῦ Παντός, καθὼς *ρωσθεῖς καὶ αὐξηθεῖς* ἀπείρως ἀπὸ τὴν ἄνοδο ἕως τὸ Ἑνα, θεᾶται εὐδαίμονα¹²² τὰ πάντα, τὴν ἀτέρμονη σειρὰ τῶν ὄντων, τὴν κλίμακα ὅλων τῶν διαδοχικῶν μείξεων καὶ κράσεων, τὸ πλήρωμα ποὺ λέγεται Ὑπαρξη καὶ Φύση καὶ Λόγος καὶ Οὐσία.

τωση καὶ μορφοποίηση τοῦ ἄμορφου κι ἀπείρου χάρις στὸ Πέρας. Ὅμως ἡ σύμμιξη αὐτὴ τῶν ἀντιθέτων ἔχει κάτι τὸ διονυσιακό: οἱ δύο πόλοι τῆς ἀντινομίας συμπίπτουν — κι ἡ στιγμή τῆς ταύτισής των δὲν εἶναι παρὰ τὸ ἐκρηκτικὸ ἐξαίφνης, τὸ ἀνάλογο μὲ τὸν ἥρα-κλειτικὸ κεραυνό. Μὲ μιὰ λέξη, ὅ,τι διονυσιακὸ κρύβει ἡ Μείξη ἀφορᾷ τὴν ἔνωση τῶν ἐναντίων. Ἀντιθέτως, τὸ ἐκγονο τῆς διονυσιακῆς αὐτῆς διαδικασίας εἶναι ἀπολλώνια ἐκφανση: τὸ ἀρμονικώτατο ἄγαλμα τοῦ μεικτοῦ.

122. *Συμπόσιον* 206d: *ἴλεων... εὐφραυνόμενον*, *Φαῖδρος* 250b: *κάλλος λαμπρὸν... μακαρίαν ὄψιν τε καὶ θέαν*, 250c: *ἀτρεμῇ καὶ εὐδαίμονα φάσματα μνύμενοί τε καὶ ἐοπτεύοντες*.

EXTASE, INITIATION ET VISION - CONTEMPLATION SUPRÊME DANS LE «BANQUET» DE PLATON

Résumé de la deuxième partie.

Ainsi que nous avons constaté dans la première partie de cette étude, Eros, ayant comme parents Πενία et Πόρος, s'avère un carrefour, un noeud d'opposés, dont il assure la mixtion grâce à sa vertu unificatrice. Dans cette deuxième et dernière partie, nous allons constater qu'il se révèle le bien-facteur par excellence pour tout être mortel possédé par lui, étant donné qu'il pousse ce dernier à créer. Or, l'acte de création ne peut s'accomplir que dans la Beauté seule, qui est la source transcendante de l'Amour. C'est le τόκος ἐν καλῷ, qui constitue le thème majeur de l'esthétique platonicienne, d'essence toute métaphysique. Mais de par l'acte de création, la créature mortelle (dont le désir premier n'est que celui de l'immortalité, dont il se trouve privé) s'immortalise dans la mesure de possible — tant dans le domaine de la chair que dans celui de l'esprit (c'est, justement, grâce au τόκος ἐν ψυχῇ, que nous accédons à une éternité digne de ce nom).

Il va sans conteste que cet enfantement spirituel, oeuvre de l'Amour, est inéluctablement accompagné d'un élargissement de plus en plus grand de notre conscience; autrement dit, d'une maturation conscientielle de plus en plus accentuée, qui nous permet de réaliser les degrés successifs de l'initiation, à partir des plus bas (adoration de la splendeur du monde corporel, soit en partie, soit dans sa totalité) jusqu'au degré ultime (celui de la Vision-Contemplation suprême du Beau en soi), en passant par tous les degrés intermédiaires (représentées par l'amour de la beauté psychique et purement spirituelle).

En arrivant au sommet de cette initiation, nous sommes gratifiés de l'immensité de l'extase, sise dans cet infiniment petit et grand à la fois qu'est l'instant fulgurant et éternel de l'ἐξαίφνης platonicien (analogue au κραυγὸς tout puissant d'Héraclite), source de toute temporalité - créativité, entité transcendante synonyme de l'Immortalité-Eternité même.

Thessalonique

N. - J. Boussoulas